
**Kuram ve Uygulamada
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ**

Social Sciences: Theory & Practice

ISSN: 2619-9408

Geliş/Received: 25.09.2024 Kabul/Accepted: 30.12.2024

Makale Türü: Derleme

**İlişkilerde Bağlanma Stillерinin İncelenmesi, Cumhuriyet Dönemi Türk Romanları
Örnekleri**

*Hanife AKGÜL **

*Sibel GÜVEN ***

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı çerçevesinde kaleme alınmış romanlardaki karakterlerin; duygusal ilişkilerinin içeriğinden, kendilerine ve diğer karakterlere ilişkin algılarından ve davranış özelliklerinden yola çıkarak hangi bağlanma stilini çağrıştırdıklarını incelemektir. Araştırmanın örneklemini; Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam*, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur*, Sabahattin Ali'nin *İçimizdeki Şeytan*, Reşat Nuri Güntekin'in *Çalılıkusu*, Peyami Safa'nın *Fatih Harbiye*, Güzide Sabri'nin *Ölmüş Bir Kadının Evrakı Metrukesi*, Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi*, Yaşar Kemal'in *Ağrıdaki Efsanesi*, Halide Edip Adıvar'ın *Kalp Ağrısı* ve Ayşe Kulin'in *Nefes Nefese* adlı on romanı oluşturmaktadır. Araştırmanın yöntemi, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesidir. Romanlar, ana karakterlerin ilişkileri etrafında Bartholomew ve Horowitz'in geliştirdiği "Dörtlü Bağlanma Modeli"ne göre incelenmiş ve karakterlerin geliştirdiği bağlanma stilleri bulgular bölümünde kanıtlarla belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk romanları, bağlanma, yetişkin bağlanma stilleri

**An Analysis of Attachment Styles in Relationships: Examples from Republican Era
Turkish Novels**

ABSTRACT

The aim of this research is to examine which attachment style the characters in the novels written within the framework of Republican Era Turkish literature evoke, based on the content of their emotional relationships, their perceptions of themselves and other characters, and their behavioral characteristics. The sample of this research consists of ten novels: *The Idle Man* by Yusuf Atılgan, *A Mind at Peace* by Ahmet Hamdi Tanpınar, *The Devil Inside* by Sabahattin Ali, *The Autobiography of a Turkish Girl* by Reşat Nuri Güntekin, *Fatih-Harbiye* by Peyami Safa, *The Forsaken Papers of a Dead Woman* by Güzide Sabri, *The Museum of Innocence* by Orhan Pamuk, *The Legend of Mount Ararat* by Yaşar Kemal, *Heartache* by Halide Edip Adıvar, and *Breathless* by Ayşe Kulin. The

Atıf Bilgisi: Akgül, H., & Güven, S. (2024). İlişkilerde Bağlanma Stillерinin İncelenmesi, Cumhuriyet Dönemi Türk Romanları Örnekleri *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2),523-552. Doi: 10.48066/kusob.1555757

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri, hanifeakgul@comu.edu.tr, ORCID: orcid.org/ 0000-0001-8543-9343

** Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, s_guven@comu.edu.tr, ORCID: orcid.org/ 0000-0003-4550-7297

research method is document analysis, one of the qualitative research methods. The novels have been analyzed around the main characters according to the "Four-Category Model of Attachment" developed by Bartholomew and Horowitz, and the attachment styles they developed have been indicated in the findings section, supported by evidence.

Keywords: Turkish novels, attachment, adult attachment styles

Giriş

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı, Türk toplumunun ve devletinin modernleşme sürecindeki önemli bir aşamayı temsil etmektedir. Atatürk'ün ülkenin her alanında gerçekleştirdiği reformlar ve yenilikler Türk edebiyatına da yansımış ve büyük bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet dönemi edebiyatının en öne çıkan özelliklerinden biri; kaynağının milliyetçilik, medeniyetçilik ve çağdaş değerlerin benimsendiği bir anlayışın olmasıdır. Türk milliyetçiliği ve laikliği edebiyata da yansımış ve eserlerde milli bir ruh olarak karşımıza çıkmıştır. Bir nevi toplumun modernleşme sürecine ayna tutma görevini üstlenmiştir. Bu dönemin eserlerinde dilde sadeleşme, göze çarpan bir diğer unsurdur. Romanlarda anlaşılır, açık, ağdalı olmayan akıcı bir dil kullanımına özen gösterilmiştir. Sanatçıların amaçları edebiyatın toplumun her kesimince anlaşılması, toplumun her kesimine eserlerin ulaşması ve toplumsal mesajların daha etkili bir şekilde iletilebilmesi olmuştur. Ayrıca bu dönem edebiyatında kadın yazarların önemi de bir hayli artmıştır. Bu yazarlar arasında araştırmada romanlarını seçtiğimiz Halide Edip Adıvar, Güzide Sabri ve Ayşe Kulin gibi birçok kadın yazar bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, aile ve kadının toplumdaki rolleri ve yerlerine dair birçok konu alanyazında sıkça işlenmiştir. Birçok yeni ve çağdaş özelliklere sahip Cumhuriyet dönemi edebiyatı zengin çeşitliliği ile Türk edebiyatının büyük bir mirası haline gelmiştir. Bu dönemki aşk temasının öne çıktığı romanlar toplumun aşka, ilişkilere, romantizme ve bağlanma kavramına olan yaklaşımını gözler önüne sermektedir. Bu nedenle bağlanma stillerini incelemek için Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı aşk temalı romanlar tercih edilmiştir. Aşk ilişkisi insanların duygusal bağlar kurdukları en güçlü ilişki türüdür. Bu nedenle bağlanma stilleri, romanlardaki bu aşk ilişkilerin nasıl şekillendiğini ve insanların birbirleriyle olan duygusal bağlarını nasıl kurduklarını anlamamıza yardımcı olacaktır.

Romanlar; bir toplumun kültürel, sosyal ve psikolojik yapıları hakkında önemli ipuçları sağlamaktadır. Özellikle aşk konulu romanlar, insan ilişkilerinin karmaşıklığını gözlemlemek ve bireylerin duygusal ihtiyaçlarını anlamak açısından önemli bir araç olma durumundadır. Bu nedenle, bu tür romanların bağlanma stilleri açısından incelenmesi ilginç ve önemlidir. Araştırma, Türk edebiyatında yer alan ikili ilişkileri konu alan romanlardaki karakterlerin gösterdikleri bağlanma stillerinin farklılıklarını belirlemek ve bu stillerin psikolojik açıdan olumlu mu yoksa olumsuz mu sonuçlara yol açtığını gözlemleyip keşfetme açısından da önem arz etmektedir. Bağlanma stilleri, insanların ilişkilerinde güvenlik, bağımlılık, kaygı, tutku ve sevgi gibi duyguları etkileyip bunları şekillendirir. Bu nedenle, bağlanma stillerinin iyi anlaşılması, sağlıklı ve mutlu ilişkilerin geliştirilmesi için önem teşkil etmektedir. Bu araştırma aynı zamanda, Türk romanlarındaki romantik ilişkiler konulu eserlerin psikolojik açıdan incelenmesi açısından da önemli olmaktadır. Çünkü edebiyat, bireylerin duygu dünyasını yansıtmaya ve bunu anlatmaya yarayan bir araç görevi görmektedir. Romantik ilişkileri konu alan romanlar da bu duygusal dünyayı anlatırken, insanların psikolojilerini ve iç dünyalarını yansıtmaya çalışmaktadır. Bu nedenle bu tür eserlerin psikolojik açıdan incelenmesi, insanların duygusal dünyalarını daha iyi anlamalarına ve anlamlandırmalarına yardımcı olabilmektedir. Türk aşk romanları; ilişkilerdeki bağlanma stillerinin iyi anlaşılması açısından önemli bir malzeme sunmaktadır.

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatı aşk temalı romanlarından seçilmiş toplam on roman; Aylak Adam (Yusuf Atılğan), Huzur (Ahmet Hamdi Tanpınar), İçimizdeki Şeytan (Sabahattin Ali), Çalığışu (Reşat Nuri Güntekin), Fatih Harbiye (Peyami Safa), Ölmüş Bir Kadının Evrakı Metrukesi (Güzide Sabri), Masumiyet Müzesi (Orhan Pamuk), Ağrı Dağı Efsanesi (Yaşar Kemal), Kalp Ağrısı (Halide

Edip Adıvar), Nefes Nefese (Ayşe Kulin); Bartholomew ve Horowitz'in geliştirdiği "Dörtlü Bağlanma Modeli" kuramı kapsamında incelenmiştir. Bu inceleme ile bireylere bağlanma stilleri somut, karşılaştırmalı ve örnek olay şeklinde sunulmaktadır.

Bağlanma

Sürekli duygusal bir bağ şeklinde tanımlanan bağlanma, özellikle çocuğun güvende hissetmediği durumlarda bir figüre karşı yakınlık arama ve sürdürme eğilimidir (Bowlby, 2012). Duygusal bağ kurma ihtiyacı bebekler için gereklilik olduğu gibi evrensel bir özellik de taşımaktadır. Güneş'e (2014) göre, bağlanma çocuğun kendini emniyette hissederek duygusal olarak yakın bir ilişkiye bırakabilme yeteneğidir (Örk, 2021). Çocuğun duygusal bağ kurduğu ve bağlanma davranışları gösterdiği kişiye birincil bağlanma objesi denilmektedir (Bodur, İşeri, Soysal vd., 2005). Bu kişi genellikle anne olduğu gibi çocuğun bakıcısı da olabilmektedir. Belirttiğimiz ve alanyazındaki yapılmış diğer tanımlara bakıldığında güvenlik ihtiyacı ve duygusal bağ kavramları dikkat çekmektedir. Bebeğin kendini güvende hissetmesi; kaygıdan, tedirginlikten ve korkudan uzak kalması ile mümkündür. Bu sıkıntılara verilen tepkiler ise bağlanmanın temelini oluşturur. Bebekler ve çocuklar özellikle kendilerini sıkıntıda ve güvende hissetmediklerinde duygusal yakınlık kurduğu kişiyi arama eğiliminde olurlar. Bu noktada bebek için duygusal bağ kurduğu, ihtiyaçlarını karşılayan kişi güvence üssü olma konumundadır (Bodur, İşeri, Soysal vd., 2005).

Bebeklik çağında kurulan duygusal bağ ve ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi kişinin ileride duygu, düşünce ve davranışlarını şekillendireceği için son derece önemlidir. Bağlanmada yaşanan bir eksiklik veya kopma dönem içerisinde psikolojik olarak zorlanmalara sebep olabileceği gibi ileriki yıllarda da kişinin yaşamında ve romantik ilişkilerinde sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir (Bebeklik depresyonu, tepkisel bağlanma vb.). Aynı zamanda bağlanmanın kişilik gelişimi üzerindeki etkisi incelendiğinde, bağlanmada yaşanan bir eksiklik veya kopma kişinin zihinsel ve duygusal gelişimini, kendine ve çevreye yönelik algılarını da olumsuz etkileyebilmektedir. Bu düşünceden hareketle başlarda bebek ve çocuklar üzerinde odaklanılan bağlanma ve ilgili görüşler, ilerleyen yıllarda ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de kapsamlı olarak ele alınmıştır.

Bağlanma kuramı, John Bowlby ve Mary Ainsworth'ın ortak çalışmaları ile geliştirilmiştir. Aynı zamanda "Bağlanma" kavramını ilk olarak kullanan kişi John Bowlby olmuştur. John Bowlby, bağlanma teorisinin temel ilkelerini geliştirirken etoloji, güdübilim, bilgi işleme, gelişimsel psikoloji ve psikanaliz gibi kavramlardan yararlanmıştır (Demirdağ, 2017). Bowlby, çocuk psikanalisti olmanın avantajıyla çocukluk dönemine özgü psikopatolojik etkenlerle yakından ilgilenmiştir. Ancak, Bowlby, asıl olarak bir teorisyen olup terapistlik rolünden ziyade teorilerin geliştirilmesine odaklanmıştır (Tüzün Sayar, 2006). Kuram bebeklik ve çocukluk döneminde bireyin bakım veren ile olan ilişkisini temel almaktadır. Bowlby ve Ainsworth, bağlanma stillerinin, erken dönemdeki ebeveyn etkileşimini, ilerleyen yaşlarda ise inançları, beklentileri, ihtiyaçları ve diğer sosyal davranışları etkilediğini belirtmişlerdir (Örk, 2021). Kurulan bu ilişkinin bebeğin zihinsel ve duygusal gelişimi için son derece önemli olduğunu ve kişiliğini etkilediğini göstermektedir. Araştırmacılar, güvenli ve güvensiz olmak üzere iki temel bağlanma stilinden bahsetmektedirler (Ainsworth ve ark. 1978). İhtiyaçlarının zamanında ve yeterli bir şekilde karşılanması durumunda güvenli bağlanma; çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmadığı ya da aksatıldığı durumda ise güvensiz bağlanma gerçekleşmektedir. Ainsworth'e göre çocukluk çağında geliştirilen üç tür bağlanma bulunmaktadır. Bu bağlanma stilleri; güvenli, güvensiz ve kayıtsız olarak sınıflandırılmaktadır.

Küçük yaşlarda oluşmaya başlayan bağlanma stilleri ilerleyen yıllarda sosyal ilişkilere (arkadaşlık, romantik ilişkiler) ve davranış özelliklerine zemin oluşturmaktadır. Özellikle araştırmada temel alınan romantik ilişkilerde, partnerle kurulan bağlanma ilişkideki iletişimi ve ilişki algısını etkilemektedir. Bağlanmanın tanımı yapılırken kullanılan duygusal bağ ve duygusal yoğunluk

kavramları yaş fark etmeksizin yetişkinlikte de kendini gösterir. Bowlby'nin bağlanma yaklaşımından yola çıkarak, Hazan ve Shaver (1987) yetişkinlikteki romantik ilişkilerin açıklanabileceğini savunmuş (Batıgün ve Büyükaşahin, 2008) ve üç farklı bağlanma türünü tanımlamışlardır. Bu bağlanma stilleri; güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınan olarak sınıflandırılmaktadır.

Bartholomew ve Horowitz (1991), ilerleyen yıllarda yetişkin bağlanma stillerini Bowlby'nin "diğer insanlara" ve "özgün kimliğe" yönelik temsilleri bağlamında farklı bir şekilde ele almışlardır (Örk, 2021). Kişinin kendisine ve çevresine yönelik olumlu ve olumsuz algıları bebeklik döneminde ebeveyn ile geliştiren bağlanma stili temelinde oluşan algıları ile açıklanmaktadır. Çocuk, ihtiyaçlarının karşılandığı ve değer gördüğü durumlarda kendini özel ve değerli hissederken, ihmal edildiği veya reddedildiği durumlarda ise kendilik temsili değersizleşir (Hazan ve Shaver, 1994; Stahl, 2014; Both ve Jernberg, 2014). Bu bağlamda Bartholomew ve Horowitz, bağlanma davranışını açıklamak için "Dörtlü Bağlanma Modeli" geliştirmişlerdir. Bu bağlanma stilleri; güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu olarak sınıflandırılmaktadır.

Bağlanma Stillerine Genel Bakış

Bebeklik ve yetişkinlik dönemi arasındaki bağlanma süreci farklılıklarına baktığımızda, bebek ve anne arasındaki bağın tek yönlü olduğu, ancak yetişkin romantik ilişkilerde karşılıklı bir nitelik kazandığı görülür. Yani, yetişkin bağlanma ilişkisinde birey, bebeklik döneminden farklı olarak hem bakım alan hem de bakım veren rolünü üstlenir. Bu nedenle, yetişkin romantik bağlanma sürecinin, bağlanma, ebeveynlik (bakım) ve cinsel ilişki öğelerinin bir bileşimi olduğu söylenebilir (Akdağ ve Turan 2011). Bu konu hakkında uzunca bilgi önceki bölümlerde verilmekte olup bu bölümde dört tür yetişkin bağlanma stilleri ele alınacaktır.

Bağlanma konusunda en tanınmış çalışmayı gerçekleştiren Bartholomew ve Horowitz (1991), bağlanmayı dört farklı boyutta ele almışlardır. Bartholomew ve Horowitz yetişkinlerde bağlanma kavramını açıklamak için Dörtlü Bağlanma Modeli'ni geliştirmişlerdir. Bu modele göre; kişinin bağlanma stilleri, kendine ve başkalarına yönelik zihinsel algılarındaki olumlu olumsuz değişimle farklılaşmaktadır. Bu kuramda güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu olmak üzere dört farklı bağlanma stili tanımlanmıştır (Çelik, 2018,).

Tablo1. Bartholomew ve Horowitz (1991)'in dörtlü bağlanma modeli

		Benlik Algısı Olumlu	Benlik Algısı Olumsuz
Başkaları	Olumlu	Güvenli Bağlanma	Saplantılı Bağlanma
	Olumsuz	Kayıtsız Bağlanma	Korkulu Bağlanma

Güvenli Bağlanma

Tüm bu bağlanma stilleri arasında en sağlıklı ve en çok istenen güvenli bağlanmadır. Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler içsel motivasyona daha çok sahiptir. Bu sayede olumsuzluklarla baş etmede üstün mücadele gösterirler. Bu bireyler de insanlığın doğası olan olumsuz duygular yaşayabilmektedirler. Fakat baş etme becerileri sayesinde diğer bağlanma stillerine sahip bireylere oranlara daha az etkilenir ve daha çabuk atatabilirler. Olayların pozitif yanlarına odaklanabilen, bilişsel süreçte olumsuzluklara kısa sürede çözüm üretebilen ve yakın ilişkilerinde açık iletişime özen gösteren bireyler olmakla beraber kendi benlik algıları olumlu olduğu için ne istediğini bilen ve bunları uygun bir şekilde ifade edebilen bireylerdir (Ateş ve Erdem, 2020, Kesebir, Kavzaoğlu ve Üstündağ, 2011)

Güvenli bağlanma stili bireyin kendine ve çevresindekilere güvenebileceği, duygusal olarak doyum sağlayabildiği ve açık bir iletişim tutumu sergilediği stildir. Bu stilin oluşumunda çocuğun duygu ve ihtiyaçlarına duyarlı olan ve bu ihtiyaçlara yerinde ve zamanında cevap veren ebeveyn tutumu büyük rol oynamaktadır (Batıgün ve Büyükşahin, 2008). Çocukluğunda güvenli bağlanma stilini geliştiren bireyler yetişkinlik dönemlerinde de bu tutumu sürdürmektedirler. Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler, kendilerine ve diğer insanlara yönelik olumlu algılara sahiptir. Kendilerini sevgiye değer ve başkalarını güvenilir, destekleyici ve iyi niyetli olarak görme eğilimindedirler. Bu özellikler sayesinde hem başkalarıyla yakın ilişkiler kurabilirler hem de kendi özerkliklerini koruyabilirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Güvenli bağlanan kişiler ilişkilerinde bir sorunla karşılaştıklarında sağlıklı bir şekilde başa çıkma becerilerine sahiptirler, sorunlarından kaçmaz ve çözüm bulma çabası içerisinde olurlar. Bu kişiler genel olarak ikili ilişkilerinde iletişime büyük önem verirler ve partnerleriyle açık ve çift yönlü bir iletişim kurma çabasındadırlar. Bu şekilde ikili ilişkilerinde daha fazla güven, bağlılık, sadakat ve memnuniyet duygularını elde ederler. Kısacası güvenli bağlanma stiline sahip bireyler, yakın ilişkilerini yönlendirme konusunda büyük bir rahatlık hissederler ve öz değerlerinin farkındadırlar (Çelebi ve Çelebi, 2020). Hem başkalarıyla ikili romantik ilişkiler kurarlar hem de özerk kalmayı başarırlar.

Saplantılı Bağlanma

Saplantılı bağlanma stiline sahip bireyler güvenli olmayan bağlanmaya sahiptirler ve çocukluklarında ebeveynleri (bakım verenleri) tarafından düzensiz bir şekilde ilgi görmesi veya tamamen ilgisiz bırakılmaları sonucunda görülebilmektedir. Bu çocuklar ebeveynlerinin ilgisini çekmek için farklı çeşitli davranış kalıpları geliştirirler. Çocukluk döneminde saplantılı bağlanan bireyler yetişkinliklerindeki ilişkilerinde de eşlerine karşı aşırı bağımlı hale gelmektedirler. Eşlerinden ayrı kalma durumundan aşırı endişe duyarlar ve onları sürekli kontrol etme arzusu hissederler. Bunun yanında onları takip etme hatta başka bireylerle yakın ilişki kurmasını engelleme gibi sağlıklı davranış tutumları sergileyebilmektedirler. Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerde, benlik modelleri olumsuzken başkaları modelleri olumludur (Çelebi ve Çelebi, 2020). Bu modeller nedeniyle de karşısındaki kişiler tarafından sevilme, güvenilme ve kabul edilme konusunda kaygı yaşamaktadırlar (Bartholomew ve Shaver, 1998). Yaşadıkları bu kaygı aslında onlara bu sağlıklı davranışları sergilemeye itmektedir. Saplantılı bağlanma stiline sahip bireyler ilişkilerinde eşleriyle sorun yaşama eğilimindedirler. Eşleri bu aşırı bağımlılık ve kontrolcü davranışları sebebiyle rahatsız olabilmektedirler ve ilişkilerini bitirmek isteyebilmektedirler. Bu nedenle saplantılı bağlanmaya sahip bireylerin sağlıklı ve güvenli bağlanma stiline geçmek için yardım alması önerilmektedir.

Kayıtsız Bağlanma

Kayıtsız bağlanma stili, bir çocuğun ebeveynlerine (bakım verenlerine) karşı kayıtsız ve duyarsız davranışları sergilemesi ve bu şekilde karakter geliştirmesidir. Kayıtsız bağlanan çocuklar kendilerine bakım veren kişilerin varlığına ya da yokluğuna tepki vermekte zorlanan tiptedirler. Bakım verenleriyle ilişkilerinde sık sık yalnız kalırlar ve konuşmaz sessiz kalmayı tercih ederler. Bunun sonucunda sadece bakım verenleriyle değil başkalarıyla da iletişim kurmakta zorlanırlar ve genellikle asosyal olarak bilinirler, sosyallikten uzaktırlar. Özerkliklerine aşırı önem veren bu kişiler, yakın ilişkilerin gerekliliğini reddetme eğilimindedirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Yakınlığa karşı kayıtsızdırlar ve bu kayıtsızlıklarının altında aslında reddedilme korkusu yatabilmektedir. Bu nedenle bağımsızlıklarını koruma ve diğer insanların kendilerine zarar verme durumundan kaçınarak kayıtsız bir tutum takınırlar. Bu tutumlarının sonucunda bu bireyler ilişkilerinde genellikle sorunlar yaşarlar ve uzun süreli sağlıklı bir ilişki kuramamaktadırlar. Horowitz'e göre bu bağlanma stiline sahip bireyler genellikle çocukluklarında travmatik deneyimler yaşamış olabileceklerini belirtir. Birey bu deneyimlerle insanlara ve ilişkilere karşı güven duygusunu köreltmislerdir.

Korkulu Bağlanma

Korkulu bağlanma stili, bireylerin çocukluğunda bakım verenlerine karşı sürekli bir endişe ve korku duygusu hissetme stili olarak tanımlanmaktadır. Korkulu bağlanma stiline sahip bireyler çocukluklarında bakım verenleriyle güvensiz ve öngörülemeyen ve duygusal olarak da bir zemine oturamamış bir ilişki yaşamış olduklarından genellikle yetişkinliklerle yakın ilişkilere girdiklerinde sürekli terk edilme ve reddedilme korkusu yaşarlar. Güvenli bağlanma stiline tam tersi olan korkulu bağlanma da, kişi kendini başkalarının sevgi ve desteğine layık görmeme eğilimindedir ve başkalarını reddedici ve güvenilmez olarak algılar. Bu bağlanma stili, diğer insanlardan uzak durma ve reddedilme korkusuyla kendini koruma çabalarını ifade eder (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bu bireyler yakın bir ilişkiye ihtiyaç duyarlar ancak aynı zamanda diğer insanlara güvenmeme, yetersizlik hissiyatı ve terk edilme korkusu gibi duygular da yaşayabilmektedirler. Bu nedenle ilişkilerinde sıklıkla aşırı kaygı hissedip şüpheli bir tutuma sahip olmaktadır. Bu bireylerin öz güven seviyeleri düşüktür ve başkalarına olan güvensizlikleri nedeniyle stresli durumlarda başkalarından yardım istemekten kaçınırlar (Sümer ve Güngör, 1999; Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bununla birlikte, güvenli bağlanma stiline sahip bireyler, diğer insanları sevgiye değer, güvenilir ve fedakar olarak algıladıkları için (Collins ve Read, 1990), sorunlarla karşılaştıklarında başkalarından yardım talep ederek rahatlama eğilimindedirler (Grossman ve Grossman, 1998, Akt., Kart, 2002), ancak korkulu bağlanan bireyler bu özellikleri gösteremezler.

Araştırmanın Amacı ve Konusu

Bartholomew ve Horowitz'in bireylerin bağlanma durumlarını açıkladıkları modelin davranışsal bakımdan nasıl gözlemlendiğini ve bundan hareketle hangi tepkilerin hangi bağlanma ile ilgili olduğunu somut anlatılarla inceleyebilmek adına Cumhuriyet döneminde yazılmış Türk edebiyatı romanlarından on tanesi ele alınmıştır. Araştırmanın amacı da bu yönde hizmet etmektedir. Bireylerin roman karakterlerinin davranışları ile kendi davranışlarını karşılaştırarak hangi bağlanma stiline sahip oldukları konusunda fikir edinmeleri de amaçlanmış olup yine bireylerin hangi bağlanma stiline sahip olduklarını keşfetmelerine ve kendilerini anlamalarına olanak sağlamak da amaçlanmıştır. Bu araştırma, bu dönem içerisinde psikolojik ve toplumsal sorunlarla boğuşan ya da dönemin şartlarından az veya çok bir şekilde etkilenen karakterlerin bu süreçte geliştirmiş oldukları psikolojik dayanıklılıkları ile beraberinde roman karakterlerinin birbirlerine karşı kuracakları ya da kurmuş oldukları yakın ilişki süreci veya sonucu içerisinde kurulan ilişki türünün; Bartholomew ve Horowitz'in geliştirmiş olduğu "Dörtlü Bağlanma Modeli" temel alınarak roman karakterlerinin duygusal ilişkilerinde geliştirdikleri bağlanma türünün belirlenip bu dörtlü modele göre açıklanmasıdır.

Bu araştırmanın amacı; Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatı çerçevesinde kaleme alınmış olan romanlardaki karakterlerin duygusal ilişkilerinin içeriğinden, kendilerine ve diğer karakterlere ilişkin algılarının ve davranışlarının anlatılışından yola çıkarak hangi bağlanma stilini çağrıştırdıklarına yönelik inceleme gerçekleştirmektir. Araştırmada ele alınan romanlar ve bahsi geçen roman karakterleri Bartholomew ve Horowitz'in geliştirdiği "Dörtlü Bağlanma Modeli" isimli kuram çerçevesinde incelenmiştir. İncelemede yararlanılan bu model bireylerin hem kendine hem de diğer insanlara ilişkin olumlu veya olumsuz algılarının bağlanma davranışlarını etkilediğini açıklamaktadır. Güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu olmak üzere dört başlıkta toplanan bağlanma stillerinin içeriği hakkında bilgi içermektedir. Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatı roman türü bakımından içeriğinde: bireylerin içsel yaşamlarını, iç çatışmalarını, sosyokültürel açıdan fenomen niteliğinde olan duygularını, diğer insanlarla olan çatışmalarını barındırmaktadır (Andı, 2006). Romantik ilişkilerin işlenişi ile insan ruhunun psikolojik dalgalanmaları da pek çok romanda işlenmiştir (Aytaç, 1999). Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan eserler "sosyal roman" adlandırmasıyla bireyin ilgilerinin, beklentilerinin, tepkilerinin yahut özlemlerinin neler olduğuna ilişkin fikir kazandırmaktadır (Andı, 2006).

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli olarak, nitel araştırma yöntemine dayalı doküman incelemesidir

Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam*, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur*, Sabahattin Ali'nin *İçimizdeki Şeytan*, Reşat Nuri Güntekin'in *Çalıkuşu*, Peyami Safa'nın *Fatih Harbiye*, Güzide Sabri'nin *Ölmüş Bir Kadının Evrakı Metrukesi*, Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi*, Yaşar Kemal'in *Ağrıdağı Efsanesi*, Halide Edip Adıvar'ın *Kalp Ağrısı* ve Ayşe Kulin'in *Nefes Nefese* adlı on kitabı oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve analizi

Araştırmada ele alınan kitaplar olan Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam*, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur*, Sabahattin Ali'nin *İçimizdeki Şeytan*, Reşat Nuri Güntekin'in *Çalıkuşu*, Peyami Safa'nın *Fatih Harbiye*, Güzide Sabri'nin *Ölmüş Bir Kadının Evrakı Metrukesi*, Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi*, Yaşar Kemal'in *Ağrıdağı Efsanesi*, Halide Edip Adıvar'ın *Kalp Ağrısı* ve Ayşe Kulin'in *Nefes Nefese* adlı Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında aşk temasının öne çıktığı romanlarda, ana karakterler arasında geçen ilişkiler Bartholomew ve Horowitz'in geliştirdiği "Dörtlü Bağlanma Modeli"ne göre incelenmiş ve karakterlerin geliştirdiği bağlanma stilleri bulgular bölümünde kanıtlarla belirtilmiştir. Kanıt olarak karakterler arasında geçen konuşmalar diyalog çizimleri kullanılarak gösterilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bu çalışmanın geçerliği ve güvenirliliği, ayrıntılı bir literatür tarama süreci ve detaylı çalışma analiziyle sağlanmıştır. Her iki araştırmacı tüm süreçte beraber çalışmış, araştırma tamamlandıktan sonra alanında uzman bir öğretim üyesinden dil kontrolü ve alan içeriği konusunda destek istenmiştir.

Bulgular

İncelenen romanlar ve romandaki karakterlerin bağlanma stilleri açısından yorumlanması başlıklar halinde aşağıda sıralanmıştır.

Nefes Nefese Romanı

Özet: Romanın anlatısı II. Dünya Savaşı yıllarında gerçekleşen olayları, yaşam hikayelerini barındırmaktadır. Osmanlı'nın son paşalarından olan Fazıl Reşat Paşa'nın iki kızı vardır. Büyük olan Sabiha, küçük olan ise Selva'dır ve romandaki söz konusu yaşam öyküleri bu ailenin yaşantılarını, aşklarını, kavgalarını barındırmaktadır. Sabiha'nın çocukken çevresinin kardeşiyle kendisini kıyaslamalarından dolayı Selva'ya karşı bir güzellik rekabeti içerisindedir. Sabiha, eşi Macit ile tanıştığı ve ilk görüştüğü zamanlarda Selva da okuldan arkadaşı olan Rafael'den hoşlanmaktadır. Rafael'in dini inancı farklıdır, kendisi Yahudi biridir. Selva ve Sabiha bu durumun aileleri için sorun olacağını bilmektedir ancak yine de Sabiha bu ilişkinin uzamayacağını düşündüğünden, Macit ile görüştüğü dönemde içten içe kıskandığı kardeşi Selva'nın da Rafael ile görüşmesine müsaade eder. İlerleyen zamanlarda Sabiha ile Macit evlenir. Selva ise Rafael ile evlenmek istemektedir. Anneleri Leman Hanım ve babaları Fazıl Reşat Paşa bu durumu katiyen reddedip karşı çıkar. Selva her şeye rağmen Rafael'i çok sevdiği için onunla evlenir. Fazıl Reşat Paşa'nın öfkesi ile üzüntüsü kendisini intihara teşebbüse kadar sürüklerken kızını evlatlıktan reddederek aralarında büyük bir küslük yaratır. Tüm olup bitenlerden sonra ise Selva ve Rafael üzerindeki baskıya, dedikodulara, küslüklere dayanamayarak ülkelerinden ayrılıp daha iyi bir yaşam umuduyla Paris'e taşınır. Lakin evliliklerinin ilk yıllarında

Nazilerin Fransa'yı işgal etmesiyle kendilerini bir savaşın ve karmaşanın ortasında bulurlar. Romanın sonunda, Selva'nın döndüğünde tren garında kendisini bekleyen babası ile karşılaşması anlatılmıştır (Kulin, 2023).

Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi: Romandaki ana karakterlerden biri olan Selva, ailesinin ve çevresinin karşı çıktığı ancak kendisinin aşık olduğu, dini inancı farklı, Yahudi biri olan Rafael ile tüm baskılara rağmen evlenir. İlerleyen zamanlarda savaş döneminde çocuğuyla birlikte kendilerini bir bütün olarak görür ve tüm tehlikelere rağmen nüfus cüzdanını Rafael'inkine çevirtir. *“Biz üçümüz bir bütünüüz. Lütfen hepimizin soyadını Alfandari olarak işletiniz.”* (Kulin, 2023, s.100). Savaş döneminde Yahudi soykırımı olmasına ve Türk kimliğini kullanabilme şansı olmasına rağmen kocası risk altında olduğu için kendisini ve çocuğunu da bu riske sokmaktadır. Canını tehlikeye atarak büyük fedakarlıkta bulunmasının yanında benlik değerinin düşük olduğu da görülmektedir. Saplantılı bağlanma stiline dair izlenim yaratmaktadır.

Selva kocasının kendisini ne kadar sevdiğine dair içinden şüpheli düşünceler geçirmektedir. *“Rafo, beni hakikaten seviyor musun?” diye düşündü. “Ben bir nimet miyim başında yoksa bir bela mı?”, “Pişmanlık duyduğun oluyor mu hiç benimle evlendiğine?”* (Kulin, 2023, s.249). *“Ah Rafo” dedi içinden. “Benim seni sevdiğim kadar seviyor musun acaba sen de beni?”* (Kulin, 2023, s.250). Selva'nın eşi tarafından sevilmediğine ilişkin düşünceleri saplantılı bağlanma stilinin özelliklerindedir.

Romanın bir diğer ana karakteri Selva'nın ablası Sabiha'dır. *“Macit'in kendinden daha güzel olmasa da daha uzun boylu kardeşini görmesini istememişti nedense.”* (Kulin, 2023, syf.30.) Bu cümlede Sabiha Macit ile tanıştığı dönemde onu kardeşinden kıskanmıştır. Öz güveninin düşük olduğunu gösteren bu düşüncesi korkulu bağlanma stilini çağrıştırmaktadır. *“Birden iki eliyle Sahir'in paltosunun yakalarını kavrayarak parmak uçlarında yükseldi Sabiha. Bir öpücük kondurdu adamın ağzının tam kenarına. Sonra hızla dönüp apartmana döndü. Sahir'in hızlanan karın altında uzaklaşmasını seyretti bir müddet. Şiddetle kocasını özledi.”* (Kulin, 2023, s.228). Sabiha Macit ile arasının açık olduğu bir dönemde terapistine duygu beslediğini zannederek onu öper. Ancak hemen sonra bu durumdan büyük bir pişmanlık duyar. Eve döndüğünde ise kocasını özler. Bu davranışındaki his karmaşası, kafa karışıklığı ve yanlış duygular hissettiğini düşünmesi korkulu bağlanmanın özelliklerini göstermektedir. Macit, eşi Sabiha ile ilgili: *“Biraz da hayretle, yeniden mi aşık olmuştu bu gelgitli, kaprisli, nazlı kadına?” şeklinde düşünür* (Kulin, 2023, s.291). Burada Sabiha'nın partnerine gelgitli tavırlar sergilediği, kimi zaman huysuz kimi zaman samimi davrandığı anlaşılmaktadır. Bu gözlenen durumlar da Sabiha'nın korkulu bağlanma stillerine sahip olduğunu destekler niteliktedir.

Sabiha'nın eşi Macit karakteri bağlanma stilleri açısından incelendiğinde: *“Kendi bir başka dine mensup olsaydı, Ermeni olsaydı sözgelimi, evlenir miydi onunla? Yok hayır, dünyada evlenmezdi. Sabiha'nın onu seçmesinde mesleği, tahsili rol oynamıştı kuşkusuz. Niye hayal kırıklığına uğruyorduk ki?”* (Kulin, 2023, s.17). Macit, Selva'nın aşkı için dini inancını umursamadan fedakarlık yapması konusunda Macit de eşi Sabiha'nın böyle bir durumda olsalardı ne yapacağı konusunda tahmin yürütür. Sonrasında kendini değersiz bularak onu neden seçtiğini ve sevdiğini düşündüğünde mesleği için olduğu yargısına varır. Macit bu düşünceleriyle özgüvensiz ve değersiz hissetmektedir. Korkulu bağlanmanın izlerine rastlanmaktadır. *“Macit işlerinin öneminden hep ertelemişti evindeki sorunlara eğilmeyi. Hele bu toplantı bitsin... Hele şu anlaşmayı imzadan geçirelim... Hele hayırlısıyla zirve neticelensin...”* (Kulin, 2023, s.237). Macit'in ilişkisindeki tartışmalara işinden dolayı vakit ayıramadığı, ikinci planda bıraktığı görülmektedir. Çözüm odaklı olup baş etmeye çalışmak yerine hayatındaki diğer olup bitene odaklanması korkulu bağlanmayı çağrıştırmaktadır.

Romandaki bir başka ana karakter Rafael'dir. Eşi Selva ile tanışma dönemindeyken Rafael'in hislerinden bahsedemediğinden söz ettiği kısım aşağıda yer almaktadır. Rafael, sevdiğini dile getiremediğini, buna cesaret edemediğini, korktuğunu ve haddi olmadığını düşündüğünü ifade etmiştir.

Burada kayıtsız bağlanmaya sahip olduğu görülmektedir. *“Bak sana son defa söylüyorum Selva. Bir kere daha başından büyük işlere kalkacak, birilerini kurtarmaya yeltenecek olursan İstanbul'a vardığımızda boşarım seni.”* (Kulin, 2023, s. 323). Rafael'in bu cümlesinde ise bir ayrılık tehdidinden bahsetmektedir. Burada ise kayıtsız bağlanma stilini çağrıştıran bir durum gözlenmektedir.

Selva: *“Beni seviyor musun”*

Rafael: *“Bilmiyor musun bunu?”*

Selva: *“Hiç söylemedin daha önce.”*

Rafael: *“Cesaret edemediğim içindir.”*

Selva: *“Neden korkuyordun ki?”*

Rafael: *“Haddime düşmez diye...”* (Kulin, 2023, s.74).

Kalp Ağrısı

Özet: Romanın ana karakteri Zeyno, okumuş, modern ve fikri bakımdan iyi yetişmiş bir kızdır. Kendisi gibi dönemin aydın gençlerinden olan Doktor Saffet ile nişanlıdır. Aynı zamanda Zeyno'nun babası da doktordur. Babası kızını yargılamadan dinleyen ve derdine ortak olabilecek güveni Zeyno'ya vermiş olan bir adamdır. Zeyno da babasına kendi tabiri ile yaşadığı kalp ağrısını anlatır. Romanın ana karakterlerinden biri de Zeyno'nun en yakın arkadaşı Azize'dir. Azize, kuzeni olan Binbaşı zabıt Hasan ile evlenmek ister. Hasan'ın İstanbul'a geleceği bir gün onun için parti hazırlar. Zeyno da bu partiye davetlidir. Hasan ile tanışması da bugün gerçekleşmiştir. Partinin gerçekleştiği gün ve sonraki günlerde Hasan ve Zeyno kendilerine engel olamadan birbirlerine karşı his besler. Ancak Azize hem Zeyno'ya karşı hem de Hasan'ın iletişimde bulunduğu tüm kadınlara karşı aşırı hassastır ve kıskançlık tepkileri göstermektedir. Romanın sonunda Azize'nin ölümünü anlatılmaktadır (Adıvar, 2019).

Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi: Zeyno Saffet ile nişanlı olduğu zaman diliminde Azize de dayısının oğlu olan zabıt Hasan'ı sevmektedir ve evlenmek istemektedir. Hasan'ın İstanbul'a geleceği akşamı ihtişamla onun için hazırlar. Hasan davete gelmemiş olup gece yarısı Azize'nin evine gelir. Azize kızgın olduğu için durumu uzatmak ister, geldiğinden habersizmiş gibi davranıp kayıtsız kalmaya çalışır. Alıngan davranışlarını sürdürür. Azize bu davranışları ile Bartholomew ile Horowitz'in kuramındaki saplantılı bağlanmanın özelliklerini çağrıştırmaktadır.

İlerleyen zamanlarda Hasan, kendisiyle evlenmek isteyen Azize'nin güzelliğine, mevkiine, servetine diğer genç erkekler kadar kolay düşmemiştir. Azize buna rağmen onu sevmektedir. Ancak Hasan'ın kendisine evlenme teklifi ettiği zaman ise onu reddetmeyi, katı ve metin tavırla ondan intikam almayı düşünmektedir. *“Çok defa Azize içinden, yeğenini iyice kendisine çektikten sonra evlenme teklifi ederse reddetmeye ve bu suretle onun katı ve metin tavrından intikam almaya karar vermişti.”* Devamında ise Hasan'a ilişkin gerçekçi olmayan, zihin okumaya dayalı düşünceleri anlaşılmaktadır: *“Hasan Bey'in kendisini kıskandığı, sevdiğini zannediyordu. Hatta dün akşam Saffet'le dans etmesini bile şüphesiz kıskanmıştı.”* (Adıvar, 2019; s.49). İlerleyen bölümlerde Hasan Azize'ye evlenmek istemediğini ifade eder. Azize ise تنها bir rıhtımdan kendini atar. İlişkisinde reddedilmesi karşısında intihara teşebbüs söz konusu olması Azize'nin baş etme şeklinin zayıf olduğunu, kendini yüksek derecede değersiz hissettiğine işarettir. Bu olayla da saplantılı bağlanmanın özellikleri açıkça görülmektedir. Hasan sonraki günlerde Azize'nin sağlığı ve tedavisi için yanında olsa da Azize bundan kuşku duyar. *“Sevmek böyle mi olur? Ben kederimden ölüyorum, sen taş gibi duruyorsun.”* (Adıvar, 2019; s.123). Sevildiğini hissetmemesi, kendini değersiz hissederken çok fazla çaba göstermesi verilen cümleden anlaşıldığı üzere yine saplantılı bağlanmaya ilişkin ipucu vermektedir. Azize, tedavisi için yanında olan Hasan'ın iyileşince kendisini bırakmaktan korkmaktadır.

Azize: “İyileşince bırakıp gidecek misin”

Hasan: “Sen istemezsen giderim.”

Azize: “Öyleyse hep yanımdasın Kaçacağına duyarsam hiç iyileşemem. Mezara kadar beni sen uğurlarsın.” (Adivar, 2019; s.131).

Azize'nin cümleleri, ayrılırlarsa öleceğine ilişkin düşüncelerinin olduğunu göstermektedir. Benlik saygısının düşük olduğu ve kendine ilişkin değersiz algısının olması romantik ilişkisinde saplantılı bir bağlanmaya sahip olduğunun göstergeleridir.

Zeyno, Saffet'in hastalarının yoğunluğundan dolayı davete katılamaması konusunda tartışır. Saffet Zeyno'nun hırçın olduğunu düşünüp sağlığını sorar. Zeyno bir gün önce Azize'nin kuzeniyle Göksu'da kayak yarışını yaptığını izah eder. Saffet kuzenini sormaz ancak Zeyno sorup kıskanmasını, kendisiyle meşgul olmasını ister (Adivar, 2019; s. 33). “Onun telaş etmesini, benimle meşgul olmasını, Azize'nin yeğenini kıskanmasını istiyordum.” İlişkisinde önemsenmeye yönelik ihtiyacını kıskanılmak ile görebilmek istediği anlaşılmaktadır. Zeyno'nun kayıtsız bağlanmaya ilişkin davranışları olduğu görülmektedir. Bir başka davranışına örnek verilecek olursa: Gülhane parkına yürürken Hasan'la karşılaşan Zeyno, kısa bir muhabbetten sonra aniden konuşmayı bitirerek el sıkışmadan arkasına dönüp yürür. Hasan'ın arkasından baktığını ve aklının kendisinde kaldığını bilir. “İşinize mani olmayayım. Allahısmarladık, dedim ve bu defa uzatılan eli ben görmeden süratle yürümeye başladım.” (Adivar, 2019; s.36). Karşısındakine değersiz hissettirerek önemsendiğini düşündüğü anlaşılmaktadır. Bu duruma benzer farklı bir duruma örnek verilecek olursa: Zeyno, Hasan'ın da tam manasıyla mesut olmadığını görür ve başkalarının mutlu olmayışından bencilce zevk aldığını düşünür. Kayıtsız bağlanma stilini çağrıştıran bu özelliği ile Zeyno kendisi iyi hissederken ve özgüveni ile benlik değerini korurken diğerlerinin ne hissettiği konusunda duyarlı değildir.

Roman karakterlerinden Zeyno'nun nişanlısı olan Doktor Saffet'in, bağlanma stilleri açısından davranışları incelendiğinde güvenli bağlanmaya sahip biri olduğu görülmektedir. Zeyno Saffet ile, Hasan'ı yakışıklı bulduğu ve beğendiği üzerine konuşmak ister. Saffet'in ise bu durumu normal karşılayacağını düşünür. Başka bir örnek ise Saffet, Zeyno'nun iyi hissetmediğini düşündüğü zamanlarda ona vakit ayırıp onunla ilgilenmektedir. Sevmeye ve sevilme konusunda olumlu bakış açısına sahip olması ve sevdiği kişilere değerli hissettirme çabası güvenli bağlanma stiline sahip olduğunu göstermektedir.

Bir diğer roman karakteri Hasan, davranışları bakımından saplantılı bağlanma stiline sahiptir. Zeyno'yu sevdiği için Azize'yi tamamen bırakarak onunla olmak istemektedir. “Yanılmıyorum, benimle eğlenmeyiniz. Saffet Bey'le değil, yalnızca benimle evlenebilirsiniz.” (Adivar, 2019; s. 86). “Yalnız benim eşim olmak için yaratılmışsınız. Bu kanaat bana sadece yaşamak için ümit ve cesaret veriyor.” (Adivar, 2019; s.86). Yaşamına dair mutluluğunu ve ümidini yalnızca yaşamak istediği ilişkiye bağlaması saplantılı bağlanma stilini çağrıştıran örneklerdir.

Azize'nin tedavisi için Hasan ile Viyana'ya gitmelerinin ardından burada tanıştıkları roman kahramanlarından Dora, duygusal ilişkilere ilişkin bakış açısıyla kayıtsız bir bağlanma tutumuna sahiptir. Dora, duygusal ilişkiler için: “İnsanların kalbinde ev sahibi olmak mümkün değildir. Kısa, uzun, muayyen bir müddet için insan bir kalbe girer, sonra yerini yen kiracılara, daha çok bedel veren kiracılara bırakır, gider.” (Adivar, 2019; s.179). Kalbin bedelini ise “heyecan” olarak görür. İnsanların bir süre sevillebildiğini, uzun vadede kimsenin kalpte tutulmadığını düşünmektedir. Bu tutumu ile kayıtsız bağlanma örneği ile öne çıkmaktadır.

İçimizdeki Şeytan

Özet: İki yakın arkadaş olan Ömer ve Nihat Kadıköy vapurunda karşıya geçmektedir. Konuşurlarken Ömer'in gözleri vapurda gördüğü bir kıza kilitlenir. Kıza ilk görüşte aşık olmuştur. Vapur iskeleye yanaşır, o sırada Ömer kızı kaybetmemek için gözlerini ondan ayırmadan odaklanmış bir şekilde kızın yanına gitmeye çalışır. Tam kıza yaklaşmışken bir akrabası olan Emine Teyze'nin sesiyle kendine gelir. Ömer, kıza odaklanmaktan teyzesini fark etmemiştir bile. Ömer teyzesinden kızın adının Macide olduğunu ve konservatuar okumak için altı aydır kendilerinde kaldığını öğrenir. Ömer bunu öğrendikten sonra uzun süredir evlerine uğramadığı teyzesinin evine yeniden uğramaya başlar. Ömer romantik konuşmaları sayesinde Macide'yi kendine bağlamayı başarır ve bir ilişkiye başlarlar. Ancak bu ilişkileri Macide'nin babasının ölümü ve ailesinin de maddi durumunun olmaması sebebiyle başka bir yöne evrilir. Macide'nin bu durumu üstüne Ömer'le sık sık buluşup eve geç gitmeleri sonucunda evde büyük bir sıkıntı haline gelmiştir. Macide ev halkıyla yaşadığı tartışmadan sonra evi terk etmeye karar verir ve bavulunu toplayıp evden çıkar. Bu olaydan sonra Ömer ve Macide karı-koca gibi yaşamaya başlamıştır. Ancak ilişkilerinde parasızlık büyük bir sorun olmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak Ömer yakın çevresinden sık sık borç almaya başlamıştır. Bir süre bu şekilde yaşayan Ömer ve Macide'nin hayatına Bedri girer. Bedri Balıkesir'de Macide'nin piyano öğretmenliğini yapmıştır. Genç ve yakışıklı olması sebebiyle köyde Macide ile aralarında dedikodu çıkmıştır ancak aralarında herhangi bir şey yaşanmamıştır. Bedri köyde öğrencilere bir yıl öğretmenlik yaptıktan sonra İstanbul'a dönmüştür ve o günden beri Macide Bedri'yi görmemiştir ta ki Ömer'le katıldıkları bir davette karşılaşınca kadar. Bu karşılaşma sonucunda Macide Ömer'le Bedri'nin çok yakın arkadaş olduklarını öğrenir, Bedri de Macide'nin Ömer ile evlendiğini öğrenir. Bu olaydan sonra Bedri sık sık Ömer'le Macide'nin evini ziyaret etmeye başlar hatta Ömer'e borç para bile vermeye başlar. Macide bunlar yaşanırken hem parasızlık hem de etrafındaki arkadaşlarının etkisiyle Ömer'in giderek tuhaflaştığını düşünür. Ömer'le birlikte katıldıkları bir davette Ömer'in başka bir kadınla yakınlaşması ve kendisini unutup alakadar olmaması sebebiyle bu ilişkilerinin daha fazla böyle devam edemeyeceğini anlar. Ertesi gün Ömer'i terk etmeye karar verir ve mektup yazar ancak tam çıkacakken Ömer'in tutuklandığını Bedri'den öğrenir. Macide Bedri ile Ömer'i ziyarete gider ancak bu ziyarette konuşacak bir şeyler bulamamışlardır. İkisi de artık konuşacak ve eskisi gibi olacak bir ilişkileri olmadığını farkındadır. Ömer tahliye edilirken Macide'yi Bedri'ye emanet ederek yeni bir hayata başlayıp kişiliği üzerine düşünüp değişmek istediğini söyler. Bedri Ömer'le aralarında geçen bu konuşmayı Macide'ye anlatır ve ona evinde yaşamasını teklif eder ve Macide de bu teklifi kabul eder (Ali, 2016).

Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi: İçimizdeki Şeytan romanı incelendiğinde başkarakterlerden Ömer'in başlarda Macide'ye karşı kayıtsız bağlanma stili sergilemiş olduğu görülmektedir. Bu çıkarıma ek aşağıda romandan cümleler eklenmiştir: Ömer vapurda Macide'yi ilk kez gördüğü anın ardından hemen şu cümleleri kurmuştur. *“Şurada gördüğüm genç kız, bana daha dünyaya gelmeden, daha dünyanın, daha kainatın teşekkül ettiği sıralardan tanıdığım birisi gibi geldi.”* Deyip devamında şunları söyler *“Bundan sonra ömrümün bir dakikasını bile ondan uzakta geçmesi benim için ölüm demektir.”* (Ali, 2016; s.18). Daha sonra Macide'yle konuşmak ister ve şu cümleleri sarf eder: *“Ve... bir şey söyleyeceğim her halde. Belki de o benden evvel söylemeye başlayacak. Muhakkak ki beni görür görmez tanıyacaktır. Başka türlü olmasına imkan yok. Ve tanıyınca bunu saklamayacak...”* der. (Ali, 2016; s.19). Ömer Macide'ye karşı o kadar büyük bir zaaf içerisindedir ki Macide'nin davranışı onun için mükemmeldir. Ancak Ömer'in bu hayranlığı çok uzun sürmemiş Macide ile yaşamaya başladıkları zamandan sonra çok değişmiştir. Parasızlık, geçim sıkıntısı, içsel yolculuğu vb. birçok sebeple yavaş yavaş Macide'den uzaklaşmaya ve ona karşı ilgisiz olmaya başlamıştır. Ömer zamanla Macide ile olan hayatına alışmakta zorlanıp bir insana bağlanmanın verdiği hissi kabul etmekte zorlanıyordu. Kendini kenetlenmiş hissediyordu. Onun bu hisleri kayıtsız bağlanma stili göstermesinin başlangıcı olmuştur. *“Ne kadar farkında olmaz görünse de görünsün, Ömer de kendisinin Macide'ye*

muhtaç olduğunu hissediyordu. Dairede veya dışarıda birtakım vesilelerle eskisi kadar hür olmadığını, bir yere ve bir insana bağlı bulunduğunu nefesine itirafa mecbur kalınca, Macide'ye karşı müthiş bir hiddet duyuyor..." (Ali, 2016; s.162). Ömer'in kayıtsız bağlanma stiline en belirgin örneği Macide'yle birlikte katıldıkları bir davette Macide'yi sürekli arkasında bırakıp unutulması ve gece boyunca Ümit adında başka bir kadınla sohbet etmesidir. Ömer'in bu kayıtsızlığı üzerine Macide kararını verir ve Ömer'i terk etmek ister. Ancak Ömer o gün tutuklanır birkaç gün yattıktan sonra hapisneden çıkarken Macide'yi Bedri'ye emanet ederken şu cümleyi kullanır: *"Basit çocukça birtakım hürriyetleri insan olmaktan daha emniyetli buluyordum. Ne kadar seversem seveyim, bir kişiye bağlı kalmak bana garip geliyordu. Sokakta gördüğüm kadınlara bakmaktan kendimi alıkoymuyordum."* (Ali, 2016; s.250).

Romanın bir diğer başkarakteri Macide ise güvenli bağlanma stiline sahiptir. Macide zor zamanlardan geçerken Ömer'le tanışmıştır. Macide Ömer'le buluşacaklarına söz verdikleri bir günde Ömer'in buluşma saatini geçirdiği halde gelmediğini görmüştür. Yol boyunca yürürken gelmesini bekleyip gelmediğini görünce hayli üzülmüştür. Ancak tam travmaya bineceği zaman Ömer'i görür. Bu esnada şunları düşünmüştür. *"Derin bir oh demiş gibi içi tekrar yatışmaya başlamıştır. Yalnız olduğu zamanki bütün mücadelesi olarak durmuş, iç ve dış hayatına ait her şey yanında sessizce yürümeye başlayan delikanlının hükmü altına girmiş. Anaların kanatları altına saklanan civcivlerin duyduğu ehemmiyet ve gönül rahatına çok benzeyen bu kendini teslim etme hissi, Macide'nin hiç de gururunu hırpalamıyordu."*(Ali, 2016; s.86). Macide Emine Teyzenin evini terk ettiği gün Ömer'le birlikte Ömer'in evine gidiyordu. Ömer bu esnada Macide'ye niçin onunla geldiğini sormuştu. Macide ise Ömer'e şu cevabı verir. Bu cevap Macide'nin Ömer'e sonsuz güveninin sese bürünmüş halidir. *"Sizden başka kimseye inanmıyorum...ve...sizi seviyorum."* (Ali, 2016; s.108). Romanın sonunda mektubuyla Macide içindikileri dökmüş ve Ömer'den ayrılmıştır. *"Ömer, senden bir tek ricam var... Ne kadar sükunetle aklı başında yazdığımı görüyorsun... Benim akıbetimden dolayı kendini asla mesul sayma! Sen bana karşı değil, asıl kendine karşı kabahatlisin. Bunu düzeltmeye ve yeni bir hayata kavuşmaya çalış... Yalnız başına kalırsan bu işi başaracağına eminim."* (Ali, 2016; s.230)

Çalıkuşu

Özet: Asker bir baba ve hasta bir annenin kızı olan Feride oldukça yaramaz, yerinde durmayan bir kızdır. Feride annesini altı yaşındayken kaybeder. Bu kaybın üzerine İstanbul'a annesinin akrabalarının yanına gönderilir. Babası tarafından yatılı bir okula yazdırılır ancak bir süre sonra babasını da kaybeder. Bir Fransız okulunda okuyan Feride yaz tatillerini de teyzesinin evinde geçirir. Feride yaramazlıkları ve sürekli ağaca tırmanması sebebiyle arkadaşlarından "Çalıkuşu" lakabını alır. Feride evlenmelerine kısa bir süre kala eve gelen bir kadından Kâmran'ın kendisini aldattığını öğrenir. Bunun üzerine Feride evden kaçarak, Anadolu'nun çeşitli illerinde öğretmenlik yapmaya başlar (Güntekin, 2014).

Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi: Çalıkuşu romanı incelendiğinde kitabın baş karakteri Feride'nin Kâmran'a karşı başlangıçta kayıtsız bağlanma stili gibi görünse de romanın bütünü düşünüldüğünde bu güvenli bağlanma stiline dönüşmüştür. Feride Kâmran'la nişanlanmıştır ancak ondan köşe bucak kaçarak onunla baş başa kalmamak için her yolu denemiştir. Feride'nin bu kaçışı aslında Kâmran'ın çok kısa bir süre önce başka kadınla olan ilişkisine şahit olmasındandır. Bu durum Kâmran'la olan ilişkisinde ona güven ve yakınlık kurmasını engellemektedir. *"Sinsi sarı çıyan. Bu bahçede mesut dulun etekleri arkasından nasıl koştuğunu daha unutmadım. Pekâla yapıyorum."* (Güntekin, 2014; s.114). Feride tuttuğu günlüğünde pek çok kez Kâmran'dan nefret ettiğini yazmıştır. Kendisini aldatmasını kabullenememiştir bir süre. *"Kâmran, ben sadece senden değil, senin olduğun yerlerden de nefret ediyorum."* (Güntekin, 2014; s.175). *"Kâmran, ben senden nefret ettiğim için, yabancı memleketlere kaçmışım. Şimdi, nefretim o dereceyi buldu ki, bu uzaklık kâfi gelmiyor, senin yaşadığın, nefes aldığın dünyadan uzaklaşmak istiyorum."* (Güntekin, 2014; s.417). Feride zamanla

Kâmran'la bile konuşmadan evden kaçmanın pişmanlığını hissetse de bunu kendine hiç itiraf etmemiştir. Bu itirafı kendine ilk defa günlüğünün son sayfalarını yazarken yapmıştır. Bu yazdığı yazıda da aslında Feride'nin baştaki güvensizliği, kaçmasının ardından Kâmran'a olan sevgisinin ehlileşip güvenli bir bağlanmaya evrildiğinin müthiş bir örneğidir.

“Evet ne söyledim ne yazdımsa hep senin içindi. Yanlış, çok yanlış bir iş tuttuğumu bugün artık kendime itiraf edeceğim. Ben her şeye rağmen seninle mesut olabilirdim. Her şeye rağmen seviliyordum, sevdiğimi de bilmiyor değildim; fakat bu bana kafi gelmedi, istedim ki çok, pek çok sevileyim, kendi sevdiğim kadar değilse bile -çünkü buna imkan yok- ona yakın sevileyim. Bu kadar sevmeye benim hakkım var mıydı? Zannetmem, Kâmran. Ben küçük, cahil bir kızım. Sevmenin kendini sevdirmenin de bir yolu var değil mi Kâmran? Halbuki ben bunları hiç, hiç bilmiyorum.” (Güntekin, 2014; s.479). “Kâmran, ben seni sevmesini, senden ayrıldıktan sonra öğrendim. Hatta yaptığım tecrübelerle, başkalarını sevmekle sanma sakın. Gönlümün içindeki ümitsiz hayalini sevmekle.” (Güntekin, 2014; s.479).

Romanın bir diğer baş karakteri olan Kâmran'da ise Feride ile olan ilişkisinde başlangıçta kayıtsız bağlanma stili gözlense de romanın sonunda bu ilişki güvenli bağlanmaya dönüşür. Kâmran Feride ile nişanlanmıştır ancak genç kız köşe bucak ondan kaçmaktadır. Kâmran artık Feride'nin kendisini sevmediğini düşünüyor buna fevkalade üzüyordu. Kâmran yurt dışına çıktığında orada Feride'yi başka bir kadınla aldatmış ve o kadına karşı aşağıdaki cümleleri kurmuştur. Bu cümlelerden de anlaşılacağı üzere Kâmran Feride'den yeterli ilgili alamaması ve sevmeye ihtiyaç duyması sebebiyle ilişkileri içerisinde sevilmediğine dair korku ve endişeleri sahipti. Bunun sonucu olarak da sevgiyi başka yerde arama girişiminde bulunmuştur. *“Gönlüm boştu. Sevmeye ihtiyacım vardı. Sizi uzun ince vücudunuzla, menekşe gözlerinizle karşımda görünce her şeyin rengi değişti” (Güntekin, 2014; s.142).* Fakat Feride'nin kendisini terk etmesi onu kahretmiş ve yaptığı hatanın farkına varmıştır. Feride'ye yazdığı bir mektupta şunları söyleyerek onu merak ettiğini ve sürekli düşündüğünü yazar: *“....Teyzenin rüyası o günden beri benim rüyam oldu. Ne vakit gözlerimi kapayacak olsam seni uzak bir memleketin karanlık bir odasında gözlerin kapalı, siyah saçların, taze yüzün...” (Güntekin, 2014; s.268)*

Kitabın son bölümünde, Kâmran'ın pişmanlığını ve Feride'ye olan sevgisini görüyoruz. Aşağıdaki konuşmadan Kâmran'ın Feride'yi çok sevdiği ve yaptığı hatayı anladığı anlaşılacaktır. Kâmran artık Feride'nin sevgisinden de şüphe etmiyordur. Onu eskiden olduğu gibi korkulu değil tamamen saf bir şekilde seviyordur. Nitekim bu gerçekliği, eniştesiyle konuşurken de dile getirir:

-Enişte kimse bana inanmıyor, siz de tabii inanmayacaksınız, garip göreceksiniz. Hayatımın bazı sergüzeşterleri, hatta epeyce heyecanlı sergüzeşterleri oldu. Fakat sizi temin ederim ki, ben dünyada hiçbir şeyi, hiçbir insanı Feride kadar sevmedim.”,

-Ne tuhaf insansın Kâmran? Peki, ya öteki?

- O bir hastaydı, benim yüzünden ölmesi mümkündü. Feride'den ümidi kestikten sonra, ona karşı bir insanlık ve merhamet vazifesi ifa etmek istedim, o kadar.

- Anlaşılır dava değil. Sen karışık ruhlu bir adamsın Kâmran

-Burası doğru enişte. Ne istediğimi ne yaptığımı hiçbir zaman kendim de bilemedim. Emin olduğum yalnız bir şey var, Feride'ye karşı zaafim. (Güntekin, 2014; s.483-484)

Feride'nin gideceği gece Kâmran Feride'nin günlüğünden her şeyi öğrenir ve onu bırakmak istemez. Ertesi gün kadının huzurunda evlenir Çalikuşu'yla. Feride'nin bundan haberi yoktur, vapura bineceği saat Kâmran ona evlendiklerini ve onu asla bırakmayacağını aynı hatayı bir daha yapmayacağını söyler. *“İmkan yok, Feride. O bir defa oldu. Seni bir kere ele geçirdikten sonra tekrar bırakmak... diye gülüyordu.” (Güntekin, 2014; s.537).* Kâmran Feride'yi bir daha bırakmaz ve mutlu

olurlar. Sahilde yürüdükleri günde Feride'ye söylediği bu sözlerde ilk nişanlandıkları zaman Feride'nin onu sevmediğini düşünmesinden şimdi onu anlaması ve güvenmesiyle ilgili tüm detayları anlatır. Kendi cümleleriyle bağlanma stilindeki bu değişimi gözler önüne serer.

“Feride, dedi. Bizim bütün sergüzeştimiz burada başlıyor. Beni dinle, öyle görüyorum ki, bu gözler artık beni anlayabilecek kadar ızdırap çekmiş ve düşünmüş. Seni sevmeye başladığım vakit gülmeden, eğlenmeden başka bir şey düşünmeyen hafif, yaramaz bir kız çocuğu, ışık gibi, ses gibi elde durmasına imkân olmayan bir Çalığışu'ydu. Sana karşı derin bir zaafım vardı. Her sabah uyandığım vakit, aşkımı kalbimde biraz daha büyümüş buluyordum. Bu derin zaaf, beni hem utandırıyor hem korkutuyordu. Zaman zaman öyle bakışların, öyle sözlerin vardı ki, kalbimi derin ümitlerle çırpındırıyordu. Fakat sen, çabucak değişiyordun. Bu gülen, eğlenen çocuk gözlerinin içinde uyanan nazik, hassas genç kız ruhunun görünmesiyle kaybolması bir oluyordu. “Bu çocuk, beni mümkün değil anlamayacak, hayatımı kıracak...” diyordum. Hayatını, gönlünü bu kadar derin bir vefa ile bana vakfedeceğini ümit edemiyordum. Sen, belki beni görünce; uçan rengini, titremeye başlayan bu güzel dudakları saklamak için benden kaçıyordun. Ben, bunu bir Çalığışu hafifliği sanarak kendimi yiyip bitiriyordum. Söyle bana Feride, bu kadar derin vefayı, bu kadar ince bir ruhu, bu kadar küçük Çalığışu göğsünün neresine saklamıştın?...” (Güntekin, 2014; s.538-539)

Masumiyet Müzesi

Özet: Orhan Pamuk'un kaleme aldığı “Masumiyet Müzesi” romanında Kemal'in Füsun'a olan aşkı anlatılmaktadır. Romanın ana temasının aşk olmasının yanı sıra; insanın gelişimsel sürecine dair sosyal bağlar ve arkadaşlık, romantik ilişkiler, yaş farkı bulunan ilişkiler, nişanlılık, evlilik öncesi ilişkiler, evlilik, aile kurma, mutluluk, ayrılık, boşanma gibi konular da işlenmektedir. Varlıklı ve tekstil zengini olan Kemal; ailesinin şirketi Satsat fabrikasında, müdür olur. Yakın zamanda nişanlanacağı Sibel ise; Dame de Sion'da lise, Sarbonne'da (Paris) üniversite eğitimini tamamlar. Sibel'in ailesi, sosyal-kültürel-ekonomik bağlamda Kemal'in aile yapısına benzer özellikler taşımaktadır. Kemal, Sibel'in vitrinde görüp beğendiği çantayı ona sürpriz yapmak için almaya gittiği butikte; yıllardır kendisini görmediği, anne tarafından uzak hısmı olarak tanımladığı on sekiz yaşındaki Füsunla karşılaşır. İlk görüşte Füsun'a aşık olur. Füsun'un aile yapısı, Kemal'in aile yapısından sosyal-kültürel-ekonomik bağlamda daha düşük seviyededir. Kemal'in ailesine ait olan; içerisinde kullanılmayan eşyaların bulunduğu dairenin yer aldığı Merhamet Apartmanı'nda matematik çalışma bahanesiyle görüşmeye devam ederler ve bu süreçte Kemal, önceden planlandığı gibi Sibel ile nişanlanır. Füsun ailesi ile Kemal ile Sibel'in nişan törenlerine katılır. Kemal'in aklında; ailesinin kendisine her açıdan uygun gördüğü Sibel ile evlenmek, bir yandan da Füsun ile kurduğu gönül bağına devam ettirmek vardır. Kemal ile Füsun, nişan sonrasında buluşmak için sözleşir. Füsun, belirledikleri gün ve saatte buluştukları daireye gelmez. Sonrasında ise Kemal, Füsun'dan hiçbir şekilde haber alamaz. Tam bu noktada Orhan Pamuk, Füsun'u romandan uzun süreliğine çıkartır. Kemal ise yoğun bir üzüntü ve acı hali yaşamaya başlar. Kemal'in bu hali, nişanlısı Sibel'in gözünden kaçmaz. Füsun ile Kemal arasındaki romantik ilişkiyi Kemal'in itirafı ile öğrenen Sibel, bir süre daha Kemal ile ilişkilerini devam ettirmek için çaba gösterse de Kemal'den ayrılarak nişanı bozar. Tüm bu süreçte Kemal, buluştukları dairede, Füsun ile geçirdiği anları saatlerce düşünmektedir. Füsun'un dokunduğu her eşyaya ayrı ayrı anlam yükler ve onları Füsun'dan geriye kalan birer parça gibi görür. Bir gün Kemal Füsun'dan bir mektup alır ve yeniden Füsun ile yolları kesişir fakat Füsun'un beş ay önce Feridun ile evlenmiştir, bir süre sonra Feridun ile Füsun'un evlilik bağları kopar. Sonrasında ise boşanırlar. Kemal bu durumdan çok mutlu olur. Babasının vefatından sonra sürekli kendisine ve annesine destek olan Kemal ile tekrardan romantik ilişki kurarlar. Füsun, bu sefer Kemal ile olan ilişkilerini herkese duyurmak istediğini, geleneksel tüm evlilik ritüellerini (söz, nişan, düğün) gerçekleştirmek istediğini aktarır. Kemal ile Füsun sözlenir. Söz sonrası, çeyiz alışverişi için Paris'e gitmek üzere arabayla yola çıkarlar. Füsun, Kemal ile yıllar boyunca bir türlü gerçekleşmeyen yüzleşmeyi başlatır ve ona karşı duyduğu yoğun öfkeyle,

kırgınlıklarını dile getirir. Ancak Kemal tarafından tam anlaşılmadığına inanır, otele dönerken, Füsun, Kemal'in arabasını kendisi kullanır, bilerek kaza yapar ve vefat eder. Kemal ise ağır yaralanır. Kemal, iyileştikten sonra Füsun'a dair yıllarca biriktirdiği eşyaları sergileyeceği bir müze açmaya karar verir.

Kemal, Müzeye gelen ziyaretçilerin Füsun'a olan aşkını ve eşyaların hatıralarını anlamaları için hikayesini Orhan Pamuk'a anlatır ve bu sayede Masumiyet Müzesi romanı ortaya çıkar. Roman, Kemal'in Orhan Pamuk'a söylediği şu sözlerle son bulur: "Kitaptaki son sözüm şudur Orhan Bey, lütfen unutmayın.. Herkes bilsin, çok mutlu bir hayat yaşadım" (Pamuk, 2008).

Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi: Romanda, Kemal karakteri incelendiğinde Füsun ile olan ilişkisinde saplantılı bağlanma stili geliştirdiği gözlenmektedir. Aşağıda saplantılı bağlanma stiline kanıt olarak gösterilecek olaylar ve roman içeriğinden yer verilmiş cümleler yer almaktadır. Romanın ilk sayfalarından itibaren Kemal, Füsun'a ait eşyaları gizlice almaya ve biriktirmeye başlar. Bir süre sonra bu biriktirme davranışından utanç duysa da buna engel olamaz ve daire tamamen Füsun'a ait veya Füsun'u hatırlatan eşyalarla dolmaya başlar. Aşağıda yer alan cümleler Kemal'in ağzından çıkmaktadır ve Füsun'a karşı takıntılı bir şekilde bağlandığı gözlenmektedir.

"Cetveli elime aldım, burnuma götürüp Füsun'un elinin kokusunu hatırladım ve gözlerimin önünde o canlandı. Gözlerim sulanacak mıydı? Nesibe Hala mutfaktan gelirken, cetveli ceketimin iç cebine soktum." (Pamuk, 2008; s.182)

"Boğaz lokantalarında onun karşısında otururken, daha sonraki günlerde onu özleyince çekeceğim acıları düşünüp masadaki bazı eşyaları onun karşısında oturma mutluluğumu bana hatırlatsınlar ve yalnızlık anlarımda bana güç versinler diye yanına aldım ve sakladım." (Pamuk, 2008; s.284)

"Takıntıyla sevdiğim, ama "elde edemediğim" birisinden, küçük de olsa bir parça koparmanın mutluluğuydu bu." (Pamuk, 2008; s.416)

"Keskinlere gidip sofralarına oturduğum sekiz yılda. Füsun'un 4213 adet sigara izmaritini saklayıp biriktirdim." (Pamuk, 2008; s.438).

Roman içerisinde Kemal'in Füsun'a dair takıntılı davranışları devam eder. Aylar boyunca başlarda her gün daha sonra ise sık sık Merhamet Apartmanına giderek Füsun'u bekler ve geleceğini umut eder.

"Ertesi gün her zamanki buluşma saatimizde Füsun'un geleceğine kendimi inandırmaya çalıştım. Ama ertesi gün de sonraki dört gün de gelmedi. Her gün Merhamet Apartmanına, her zamanki buluşma vaktinde gidiyor, beklemeye başlıyordum." (Pamuk, 2008; s.164).

"Daireye sanki alışkanlığımı ve onu görme umudumu kaybetmemek için gidiyordum." (Pamuk, 2008; s.177).

Roman içerisinde Kemal'in Füsun hakkındaki ve ilişkilerine dair düşünceleri incelendiğinde; Kemal'in ağırlıklı olarak kendine güven eksikliği ve terk edilme korkusu yaşadığı gözlenmektedir.

Romanda, Füsun karakteri incelendiğinde Kemal ile olan ilişkisinde korkulu bağlanma stili geliştirdiği gözlenmektedir. Füsun Kemal olmadan yapamayacağını ve hayatının sonuna kadar Kemal ile olmak istediğini düşünür. Füsun'un olumsuz benlik algısını ön plandadır ve korkulu bağlanma stili gözlenmektedir. Füsun Kemal ile ilişkilerinin nereye gideceği konusunda endişelidir ve şüpheli bir tutum geliştirir. Kendini Sibel ile kıyaslamaya başlar. Özgüven eksikliği yaşarken Kemal'e de birçok anlamda güvenmemekte ve yalan söylediğini düşünmektedir.

"Ama öteki söylediklerinde bir yalan var. Var mı? Bana hiçbir yalan söylememeni istiyorum. Hâlâ onunla şu ara sevişmediğine inanmıyorum. Yemin et lütfen." (s.62)

"Bana yalan söylediğinden eminim," dedi Füsün. "Bana olan saygın çabuk tükendi." "Bana yalan söylemeni isterdim aslında... Çünkü insan ancak kaybetmekten çok korktuğu bir şey için yalan söyler." (Pamuk, 2008; s.63).

Ağrıdağı Efsanesi

Özet: Yaşar Kemal'in kaleme aldığı "Ağrıdağı Efsanesi" romanında Ağrının dağ köylerinde yaşayan Ahmet ile Beyazıt Paşası Mahmut Han'ın kızı Gülbahar arasındaki aşkı ve kavuşmak için verdikleri mücadeleyi anlatmaktadır (Kemal, 1985).

Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi: Romanda, Gülbahar karakteri incelendiğinde ağırlıklı olarak saplantılı bağlanma stili geliştirdiği gözlenmektedir. Aşağıda bağlanma stillerine kanıt olarak gösterilecek olaylar ve roman içeriğinden yer verilmiş cümleler yer almaktadır.

Gülbahar Ahmet'e ilgi duymaya başlar. Zindana sık sık onu görmeye gider, ısrarcı özellikler gösterir ve onunla görüşme arzusu artık bir takıntı haline gelir. "*Geceleri gözlerine uyku girmez olmuştü. Ahmet'in Yüzü gözlerinin önünde bir sarı ışık gibi gidip geliyordu.*" (Kemal, 1985; s.33), "*Gülbahar deli divane olmuş, yerinde duramıyordu.*" (Kemal, 1985; s.67). Gülbahar Ahmet'i bir daha hiç görememe ihtimali ile birlikte olumsuz duygulara kapılmaktadır. Gülbahar'ın duygudurumu bir süre sonra Ahmet'e bağlı şekilde gelişmeye başlamıştır. Bu açıdan saplantılı bağlanma stili ön planda gözlenmektedir. Gülbahar Ahmet'e aşırı bağımlı hale gelirken ondan ayrı kalmayı her düşündüğünde endişe duymaya başlar ve onsuz bir yaşamı düşünemez. Ahmet'in ölümü ihtimalinde kendini de öldürmek ister. Değersizlik duygusu yoğun olarak hissedilmektedir. İfadeler saplantılı bağlanma stilini desteklemektedir. Gülbahar'ın sevgi ve ilgi ihtiyacı karşılanmamaktadır. Ahmet'in kendisine karşı olan ilgisizliği karşısında kendini değersiz hissetmeye ve sevilmediğini düşünmeye başlar. "*Varsın o yaşasın da bir daha ölünceye kadar yüzünü görmeyim. Varsın yaşasın da... Varsın yaşasın. Dağlarda kurt sürüsü kadar çocukları olsun. Varsın o yaşasın da ben öleyim.*" (Kemal, 1985; s.47).

Romanda, Ahmet karakteri incelendiğinde kayıtsız bağlanma stili geliştirdiği gözlenmektedir. Ahmet kendini kanıtlamak ve Gülbahar'a kavuşabilmek için Ağrı Dağı'nın doruğuna çıkmayı kabul eder. İlerleyen bölümlerde Ahmet Gülbahar ile ilgilenmemeye, eskisi gibi ona davranmamaya başlar. Beraber uyurlarken aralarına bir kılıç koymasın da koyduğu mesafenin bir örneğidir. Ahmet'in davranışları bağlanmayı durdurması ve yakın ilişkiden kaçınması bakımından kayıtsız bağlanma stili özelliklerini ifade etmektedir. "*Ahmet kendisine eskisi gibi, ilk karşılaştıkları günkü gibi davranmıyordu. Biraz soğuk, çok öfkeli, çok düşünceli.*" (Kemal, 1985; s.88) "*Artık Ahmet onun yüzün bile bakmıyordu. Onun yüreğini yakan derdi hiç kimse bilmeyecekti. Gülbahar bile. Sezecek ama, bilmeyecekti.*" (Kemal, 1985; s.91). "*Gülbahar üstüne gittikçe Ahmet ondan uzaklaşıyordu.*" (Kemal, 1985; s.118).

Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi

Özet: Fikret, çocukken annesini kaybetmiş anneannesinin yanında Suat ile yaşamaya başlamışlardır. Fikret çok ağır bir hastalığa yakalanmıştır. Doktorlar kalbi ve göğsü çok zayıf derler. Birçok doktora gidip tedavi olmaya çalıştıysa bile olumlu sonuca ulaşamamıştır. Tekrar farklı doktor aramaya başladıkları zaman ünüyle bilinen Nejat'ı muayene olmak için eve çağırırlar. Zamanla Fikret ve Nejat arasında bir aşk başlar. Nejat'ın muayeneye geleceği günler Fikret sabırsızlanır, heyecanlanır, yerinde duramaz olur. Nejat da Fikret'e karşı hisler beslemektedir ve bir gün Fikret'e evlenme teklifi eder. Fakat Fikret Nejat'ın evli ve iki çocuk babası olduğunu öğrenince bu teklifi reddeder. Bir daha görüşmemek için babası ve üvey annesinin evine gider. Burada altı ay geçirir. Üvey annesi de Fikret'i çok zengin fakat yaşlı bir adamla evlendirmek ister. Fikret ilk başlarda karşı çıkıp ağlayıp bağırma

başlasa da o da durumu kabullenip yaşlı adamla evlenir. Fikret kocasının ormanın içinde şehirden uzaktaki evinde herkesten uzakta yaşamaya başlar. Bir gün kocasına yeğeni Mediha'dan bir mektup gelir. Mektupta dayısının evliliğini tebrik ettiğini, kocası Nejat yüzünden kutlamak için gelemediklerini ve çocuklarıyla kısa sürede gelmek istedikleri yazıyordu. Bu mektubu okuyan Fikret şok olmuştur. Aşkıni terk edip, kendini çiftliğe kapattıktan sonra bile kader onları bir araya getiriyordu. Birkaç ay sonra tekrar mektup gelir ve Mediha ailecek ziyarete geleceklerini yazmıştır. Mediha, Nejat ve iki çocuğuyla beraber Fikret ve eşinin evine gelmişlerdir. Fikret doktoru önceden tanımadığını söylemiştir. Sait bey eşini doktora muayene ettirmiş ve doktorun tavsiyesi ormanın karısının hastalığına iyi gelmediği yönünde olunca yaşlı adam da karısını alarak İstanbul'a getirmiştir. Nejat kendi evinde hastalanmış ve ateşler içerisindeyken sürekli Fikret'i sayıklayıp durmuştur. Bu durumdan şüphelenen Mediha Fikret'e hesap sormaya gittiği zaman Fikret ve Nejat'ın arasında bir şeyler geçtiğinden emin olur. Bu konuşmayı duyan Sait Bey ise Fikret'i tekrar köy evine geri götürüp orada yaşamaya başlar. Fakat artık hiçbir şey eskisi gibi değildir. Sait bey Fikret ile konuşmamaktadır. Bir gün at binmeye giden Sait Bey attan düşerek hayatını kaybeder. Fikret de kızını alarak çok hasta bir şekilde Suat'ın yanına gelir. Çok geçmeden Suat Nejat'ı tedavi için eve çağırır. Fakat her şey için çok geçtir. Nejat, Fikret'in son isteği olan gözlerinden öper ve vedalaşır. Ölümünden sonra Fikret, günlüğünü ve kızını kardeş çocuğu olduğu Suat'a emanet ederek hayata veda etmiştir (Güzide, 2021).

Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi: Romanda; Fikret'in hastalanması ve Suat ile beraber doktor Nejat'ın evlerine gelmesiyle aşk ilişkileri başlar. Fikret karakteri incelendiğinde saplantılı bağlanma stiline sahip olduğu görülmektedir. Bağımlı kişilik özellikleri göstermektedir. Aşağıda karakterin bağlanma stiline yönelik cümleleri kanıt olarak yer almaktadır.

"[...] Ben bunu daha ilk günü sezmiş, sizden kaçmayı sizi bir daha görmemeyi kurmuştum. Lakin size o kadar bağlandım, gün geçtikçe bu bağ o kadar kuvvetlendi ki sizi her gün görebilmek için hasta olmayı bir saadet diye düşündüğüm zamanlar çok olmuştu." (Güzide, 2021; s.27)

"[...] Dayanamıyorum Suat dayanamıyorum. Eğer burada birkaç gün daha kalacak olursam kuvvet ve irademin kırılacağından korkuyorum. Bir an evvel buradan kaçmak istiyorum. Fakat Allah'ım ben bunu nasıl yapacağım? Emin ol Suat ölüm bu kadar ağır ve acı değildir." (Güzide, 2021; s.20)

Fikret'in bağlanma stili bu cümleleriyle yavaşça ortaya çıkmaktadır. Nejat ile kavuşamayacağı için ölmeyi yeğlediğini belirtmektedir.

"Onlara ihanet etmek, onların huzur ve rahatını altüst etmek yazık ve günah değil mi? Bunların içinde feda edilmesi gereken bir insan varsa o da benim!" (Güzide, 2021; s.77)

"Zavallı çocuk! Ben babanın kalbine girmiş; annenin, senin ve Nihal'in muhabbetlerinden birer parça çalmış bir kadımsın." (Güzide, 2021; s.81)

"Çektiklerime şimdi hiç acımıyorum. Başkalarının muhabbetini çaldığım için bana her şey layıktı." (Güzide, 2021; s.82)

Fikret'e ait olan bu cümleler kendini ne kadar değersiz gördüğü ve diğer insanlarıysa kendinden üstün tuttuğunun bir kanıtıdır. Bu da saplantılı bağlanma stiline kendi benlik algısı olumsuz başkalarına karşı olumlu düşünenin bir örneğidir.

Tüm bunların yanında Nejat'ta Fikret'i ilk gördüğünde şok olmuştur ve evde gizlice ilk konuşmalarında Fikret'e şu sözleri söylemiştir:

"Keşke sizi hiç görmeseydim. Çünkü yavaş yavaş kendimi ümitsizliğe, mahrumiyete alıştıırıyordum. Hiçbir şey hissetmiyorum, yaşamaktan bir zevk almıyordum. Bütün insanlardan uzak, yalnız hayalinizle yaşamak en büyük tesellim olmuştu. [...] Yalvarırım size ümitlerimi kırmayınız. Ben artık ümitsiz yaşamaya takati kalmamış bir zavallıyım." (Güzide, 2021; s.89)

Cümlelerinde kendini zavallı olarak nitelendirmesi, hiçbir şey hissetmediğini belirtmesi, hayattan zevk almadığını söylemesi Nejat karakterinin de saplantılı bağlanma stiline sahip olduğu anlaşılmaktadır. *“İşte ben bugün, bu güzel hatıraları yad etmekle teselli bulan bir bedbahtım. Sizden ayrı bulunduğum, ümitsiz yaşadığım, tahammül edilemez ruh ızdırapları içinde kıvrandığım vakitlerde ben hep bu hatıraları anmakla müteselli oldum.”* (Güzide, 2021; s.125). Nejat’ın bu cümleleri ayrı kaldıkları zaman diliminde ne kadar perişan bir hale düştüğünü, sürekli hatıralarda teselli bulunduğu bahsederek yine saplantılı bağlanma biçiminde olduğunu kanıtlamaktadır. Romanın sonunda Suat Nejat ile vapurda karşılaştığında yanındaki çocuğa babası olup olmadığını sorar. Babası olduğunu ve çok hasta olduğunu, kimseyle konuşmadığını, sürekli düşünüp durduğunu belirtmiştir. Fikret’in ölümünü kaldıramayan Nejat bağımlı kişiliği nedeniyle kendi hayatını devam ettirmede zorlanmaktadır. Saplantılı bağlanma stili ile sevdiği kadın öldükten sonra kendini toparlayamamıştır. Hastalık derecesinde sağlığını ve bilincini kaybetmiştir.

Romadaki Fikret ve Nejat karakterlerinin saplantılı bağlanma stiline sahip olduğu, Sait karakterinin ise güvenli bağlanma stiline sahip olduğu görülmektedir. Romanda işlenen aşk ve karakterlerin kişilikleri birbiriyle uyum içerisindedir. Yazar, bu kitabı günlük şeklinde yazmıştır. Genelde Fikret’in duygu ve düşünceleri ağırlıktadır. Bu yüzden Fikret karakterinin analizleri daha net yapılabilmektedir.

Fatih Harbiye

Özet: Darülelhan’ın (Konservatuarın) alaturka kısmında ud eğitimi almakta olan Neriman, babası Faiz Bey ile Fatih’te oturmaktadırlar. Okulda kemençe eğitimi alan Şinasi ile yedi yıldır nişanlıdır. Neriman ve Şinasi’nin tüm çevresi evlenmelerini beklemektedir. Neriman’ın babası Şinasi ile çok iyi anlaşmaktadır. Zevkleri, esprileri, ilgileri birbirleriyle çok uyumaktadır. Babası Şinasi’yi oğlu olarak gördüğünü de belirtmektedir. Fakat Neriman Darülelhan’da tanıştığı Macit sayesinde Batılı bir yaşam sürmek istediğini keşfetmiştir. Fatih semti Şark’ı (Doğu’yu), maneviyatı, Osmanlı’yı aynı zamanda Şinasi, Faiz Bey’i temsil eder. Harbiye semti ise Garp’ı (Batı’yı) maddeciliği, büyülu hayatı, zenginliği, yabancılaşmayı ve Macit’i temsil eder. Neriman Macit ile tanıştıktan sonra içinde bulunan Batı merakı giderek artmaktadır. Neriman artık Batılılar gibi giyinmek, onlar gibi yaşayıp eğlenmek istemektedir. Harbiye’de şatafatlı mağazalar, süslü gece hayatı, balolar Neriman’ın ilgisini çekmektedir. Artık vaktini sürekli Harbiye’de geçirmek isteyen Neriman’ın aşk hayatı da etkilenmektedir. Hatta evinde bile babasıyla ilişkileri kötü gitmeye başlamıştır. Neriman artık Macit ile Harbiye’de karşılaşmak için can atmaktadır. Bir gün Macit Neriman’ı baloya davet eder. Davet için hazırlıklara başlayan Neriman’ın hayatındaki değişimleri, Doğu – Batı çatışmasını kendi içinde yaşayan bir karakter üzerinden anlatmaktadır (Safa, 1999).

Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi: Şinasi ve Neriman karakterlerinin ikisinin de güvenli bağlanma stiline sahip olduğu görülmektedir. Fakat Neriman karakteri Macit ile tanıştıktan sonra kişiliğinde ortaya çıkan değişiklikler sebebiyle Macit’e karşı sürekli kendini, kendi kültürünü daha düşük seviyede görmesi, Macit’i ise kendinden daha yüksekte hatta ulaşamayacağı bir seviyede görmesi bağlanma stiline bağlanma yaralanmasına neden olduysa da kahramanlarımızın ilişkisi bu yaralanmayı onarabilmiştir. Bu bağlanma stillerini somutlaştıran cümleler aşağıdaki gibidir:

Roman; Neriman’ın Şinasi’ye arkadaşına gideceğini söyleyip Macit ile buluşmaya gitmesiyle başlamaktadır. Şinasi Neriman’ı arkadaşının evine gidecek diye biliyordu. Fakat yolda Fatih – Harbiye tramvayını beklerken gördü. O an kendisine yalan söylediğini anladı ve düşüncelere kapıldı.

“20 gündür sazını mektebe getirmemesi, evine geç gidişleri, tuvaletine verdiği ehemmiyetin artması, Şinasi’yle konuşurken sesine dolan asabi titremeler gibi küçük küçük hadiseler kendilerini hatırlatıyorlardı. (Safa, 1999; s.10)”

Şinasi: “Niçin sen artık çünkü sen değilsin? Niçin biz bugün ikimiz de kıymetli bir şey kaybetmiş gibiyiz? Niçin bugünün düne benzemiyor? Niçin çünkü gibi rahat adımlar atamıyorsun? Niçin Böyle oldun?” (Safa, 1999s.67).

Neriman: “Niçin mi? Çünkü artık ben bir Fatih kızı olmak istemiyorum anlıyor musun? Böyle yaşamaktan nefret ediyorum, eskiliklerden nefret ediyorum, yeniyi ve güzeli istiyorum, anlıyor musun? Eski ve yırtık ve pis bir elbiseyi üstümden atar gibi bu hayattan ayrılmak, çıkmak istiyorum. İhtiyar adam, bozuk sokak, salaşpur ev, gıy gıy, hey hey, ezan, helvacı... Bıktım artık, ben başka şeyler istiyorum, başka, bambaşka, anlamıyor musun?” (Safa, 1999s.67).

Fakat bunların hiçbirini söyleyemedi. Aklında dönüp duran bu düşünceler Şinasi tarafından bilinmiyordu. Tesadüfen öğrendiği bir hikayede kendi hayatını ve sonunu gören ve hikâyeden çok etkilenen Neriman'ın tüm bakış açısı değişmiştir. Neriman evden çıktıktan sonra koşarak Şinasi'nin yanına gider: “Ben bir alçağım, beni kabul et, sana geliyorum.” (Safa, 1999; s.108). Şinasi'ye evlenmeleri için bir sorun kalmadığını ve ud çalmaya geri döneceğini söyler. Romanın sonunda herkes günler sonra rahat bir uykuya dalar. Romanda karakterin sürekli değişen ruh hallerine göre bağlanma stilleri incelenmiştir.

Huzur

Özet: Huzur romanı Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşayan iki gencin Nuran ve Mümtaz'ın aşk hikayelerini anlatmaktadır. Mümtaz, evlerinden savaş sebebiyle ailesiyle beraber kaçarken babasının ölümüne şahit olmuştur. Daha sonrasında annesinin de kaybıyla hem yetim hem de öksüz kaldığından babasının kendisinden sıkça ve övgüyle bahsettiği İhsan abisinin, yani amcasının oğlunun yanına İstanbul'a taşınmıştır. İhsan abisi ve karısı, Mümtaz'ın oğlu gibi görmüşler onunla evlatları gibi ilgilenmişlerdir. İhsan Galatasaray lisesinde öğretmenlik yapmaktadır. Mümtaz'da abisinin öğretmenlik yaptığı lisede yatılı olarak okumuş hatta yurt dışına çıkararak eğitiminin geri kalan kısmını da orada tamamlayarak İstanbul'a geri dönmüştür. Mümtaz karakteri, içinde bulunduğu zamanın ve olayların da dışında kalmayarak birinci dünya savaşından çıkmış ve ikinci dünya savaşına hazırlanan dünyanın sorunlarıyla da ilgilenmiş, İhsan abisi başta olmak üzere yakın çevresindeki arkadaşlarıyla da bu konuyu sıkça toplantılarda tartışmaktadır. Daha sonralarında İstanbul'da bir ada vapurunda yakın aile dostlarının yanında olan Nuran'la tanışır ve Nuran'dan görür görmez etkilenir. Sadece Nuran'la değil Nuran'ın küçük kızı olan Fatma ile de bu vesileyle tanışmış olur. Nuran'dan etkilenen Mümtaz daha sık görüşmek adına planlar yapmaya çalışır. Nuran karakteri ise kocasından boşanmış bir çocuklu duldur. Nuran'ın eski kocası olan Fahir'le olan evlilikleri ise aslında birbiriyle iyi arkadaş olabilecek fakat eş olamayacak iki kişinin çevresindekilerin de etkisiyle evlenmeleri, daha sonrasında Fahir'in Nuran'ı beğenmeyerek başka bir kadınla aldatmasıyla son bulmuştur. Bu yüzden Nuran aldatılmanın ve çocuklu olmanın da getirisiyle daha önce hiç evlenmemiş, kendisinden de küçük olan Mümtazla olan ilişkisine sıcak bakmamıştır. Ama Mümtaz'ın ona olan sevgisi, ilgisi Nuran'ı da etkileyerek bir beraberlikleri olmuştur. Bu beraberlik içerisinde bu ikilinin aşkı aslında çevreleri tarafından çok onay görmemiş özellikle de Nuran'ın küçük kızının kıskançlıkları sebebiyle anlaşmazlıklar olmuştur. Bütün bunlara son vermek adına Mümtaz Nuran'a evlenme teklifi etmiş fakat Nuran hem kızının kıskançlıkları hem de annesinin onay vermemesi sebebiyle evlilik fikrini erteletmiştir. Tüm bu olaylar yaşanırken Nuran'a olan aşkı devam eden Mümtaz'ında eski okul arkadaşı olan Suat ortaya çıkmıştır. Suat Nuran'ın Fahir'le evlenmesi dolayısıyla Nuran'dan vazgeçmiş, evlenerek Konya'da devlet memurluğu yapmaya başlamıştır. Fakat hem Nuran'ın boşanmış olması hem de hastalığının getirmiş olduğu belirsizlikle Nuran'a bir aşk mektubu göndererek zaten kafası karışık olan Nuran'ın kafasını daha da karıştırmıştır. Suat Konya'dan İstanbul'a taşınarak zaten sürekli aldattığı karısını ve kızlarını geride bırakmıştır. Bu durumu iyi karşılamayan Mümtaz, Suat'a karşı oldukça yoğun ve olumsuz duygular beslemeye başlamıştır. Çünkü Suat'ın varlığıyla beraber önündeki engeller daha da artmıştır. Ama Suat ise yaşamış

olduğu belirsizliklerin devam etmesi sebebiyle hayatına son vermiştir. Bu durumdan çok etkilenen Nuran hem Suat'ın intiharı hem kızının Mümtaz'a karşı olan kıskançlık krizleri, annesinin Mümtaz'ı istememesi hem de kendisini aldatan Fahir'in aldatılıp Nuran'a pişman olup kızlarının da varlığı sebebiyle geri barışmak istemesi Nuran'ı daha da zor duruma sokarak Mümtaz'dan ayrılmanın daha gerekli olduğuna karar vermiştir. Nuran'ın kocasıyla geri barışma durumu Mümtaz'ı yıkmış, bundan sonraki hayatını abisinin hastalığıyla ilgilenerek geçirmiştir (Tampınar, 1995).

Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi: Huzur adlı romanda Mümtaz karakterinin erken yaşta önce babasını daha sonrasında annesini kaybetmesinden dolayı hayata karşı “kaybetme” duygusunun baskın gelip bu fikri romanın diğer sayfalarında dolaylı veya doğrudan bir şekilde ifade etmektedir. Mümtaz karakterinin Nuran'dan görür görmez etkilenmesi ve romanın anlatımı boyunca genel olarak Nuran'da herhangi bir olumsuz özellikle görmemesi, Nuran'ı hayatında görmüş olduğu bütün güzel şeylerle mutlaka bir bağlantısını bulup ilişkilendirmesi, Nuran'ın yokluğunda kendine dair hiçbir şeyi düşünmemesi ve Nuran'a karşı bütün olumlu özellikleri aktarırken bu süreçte yaşanan olumsuz durumların varlığını ilk önce kendisinde bilip bazı durumlarda kendini Nuran'a karşı yetersiz görmesi Bartholow ve Horowitz'in geliştirmiş olduğu Dörtlü Bağlanma Modelinden saplantılı bağlanma ile eşleşmektedir. Mümtaz karakteri saplantılı bağlanma ile eşleşirken Nuran karakteri ise Mümtaz'la olan ilişkisinde önceliğinin ilk eşinden olan kızı ve annesinin düşüncelerinin olması, Mümtaz'la yaşamış olduğu yakın ilişkide çevresindekilerin etkisine bağlı kalarak hem kendine yönelik hem de Mümtaz'a yönelik olumsuz düşüncelerin varlığı sebebiyle Bartholov ve Horowitz'in geliştirmiş olduğu Dörtlü Bağlanma Modelinden korkulu bağlanma stili ile eşleşmektedir.

Roman içerisinde bu bağlanma stilleriyle eşleşecek ve açıklayıcı cümlelerin varlığı da bulunmaktadır. Bu konuda daha detaylı incelemek gerekirse; Romanda Mümtaz karakteri Nuran için hayatının başka bir yerinde, onunla olduğu ya da olmadığı zamanlardaki düşüncelerini aşağıda romandan alınan alıntılardaki cümlelerde belirtilmiştir.

“Nuran'ın şu dakikada bulunması ihtimali olan İstanbul'un her köşesinde onunla beraber olabilmek için parçalanıyordu sanki rüzgâra kendisini parça parça dağıtıyordu (s.54)”. “Birkaç ay evvel sevdiği kadın yaşama iradesine tek başına kullanmak istemiş, ondan ayrılmıştı (s.65).”, “Sanki genç kadın hayatından uzaklaşmakla bütün zaaflarından paylaştıkları her şeyden yıkanmış hayatın erişilmez tabakalarında bu elmasın parıltılı katılığını kazanmıştı. Bir kelimeyle ayrılık onu âleminin dışında efsanevi bir mevcudiyet yapmıştı. Keşke hep böyle uzakta bu kadar yalnız kendisi olarak güzel ve her şeyden uzak bilseydim o zaman bütün bütün azaplarından içinde burada gibi delen bir yığın hatıradan kurtulacaktı. Bu belki genç adamın hayalinde kendisini terk eden kadının zaman zaman büründü çehrelerden biriydi fakat onun yanı başında aylarca günlerin ekmeğini beraber kırıp yedikleri insan kendisi için o kadar azaba katlanmış bütün ümitlerini paylaşmış bir an her şeyin dışında yalnız onunla yalnız onun için yaşamış bir varlık kendi kadını olan Nuran vardı (s.71).”, “Kendisine bir gün bu yaz bizim de mümtaz her deliliği yaparız demişti mümtazın kafasında bu cümle bugün kaybetme korkusuyla binbir kulağa girmişti (s.253)”. (Tampınar, 1995)

Roman içerisinde Mümtaz'la kurmuş olduğu yakın ilişki içerisinde Nuran'ın geliştirmiş olduğu bağlanma stili korkulu bağlanmadır. Nuran karakterinin ise yakın ilişki içerisinde hem kendisine karşı takındığı olumsuz benlik hem de karşısındaki kişiye yönelik duyduğu olumsuz duygu ve düşünceler neticesinde korkulu bağlanma içerisinde kendi benliğine yönelik olumsuz cümlelere örnekler romanda da karakter tarafından ifade edilmiştir.

-Bu anlarda Nuran etrafındaki her şeyi tanısa bile kendisini tanıyamazdı (Tampınar, 1995; s.73).

-Ne olurdu oda Mümtaz gibi İhsan gibi hayata güvene bilseydim. Fakat hayata güvenmiyordu. O hayat karşısında zayıftı bu zaaf yüzünden bir gün mümtazı kendisine o kadar lazım olan kendisine o kadar muhtaç olan mümtazı kaybedebilirdi. Çünkü kendisini iyi tanıyordu o bir düşünceye bir fikre bir aşka kendisini tam veremiyordu eve girer girmez annesine biraz çatık yüzü Fatma'nın dargın halleri onu her şeyi unutturuyordu. Onun hayatı parça parçaydı ayrı ayrı evlerde yaşıyordu. Aşkın ve vasiyetinin evlerinde yaşıyordu. Birinden öbürüne geçtiği zaman az çok kendi de değişiyordu (Tampınar, 1995; s. 236-237).

-Yorulduğum kendim olmak istiyorum artık (Tampınar, 1995; s.237).

-Nerede olursam olayım ben Mümtaza aitim. (Tampınar, 1995; s.370).

İncelemeler itibarıyla Nuran'ın geliştirmiş olduğu korkulu bağlanma stili sonucunda Mümtaz ile var olan ilişkilerinin devam etmemesinin her ikisi için özellikle de kendisi için daha iyi olacağına karar vererek içinde bulunulan yakın ilişkiyi sonlandırmıştır.

Aylak Adam

Özet: Aylak Adam romanı, romanın baş karakteri olan C.'nin aylak aylak dolaşarak hayatının aşkını aramasını anlatmaktadır. C. annesini hatırlamayacak yaşta kaybetmiş, teyzesi ve babasıyla beraber büyümüştür. Fakat teyzesinin ve babasının varlığı ona mutlu bir aile tablosu yaşatmamıştır. Babasının kadınlara karşı olan düşkünlüğü özellikle evdeki çalışanlara yönelik yakınlığı ve cinsel beraberliklerini C.'nin görmesi babasına karşı olumsuz duygu ve düşünceler beslemesine sebep olmuştur. Teyzesi bu süreçte onunla anne gibi ilgilenmiş ve teyzesinin kucağında yatarken uyumak ona çocukluğunda iyi gelen bir şey olmuştur. Fakat bir gün babasını teyzesine dokunurken görmesi üzerine babasıyla tartışmıştır. Bu tartışma sonucunda babası onu döverek kulağının yırtılmasına sebep olmuştur. Bu olay üzerine babası onu yatılı okul göndermiş, teyzesi ise bir ay sonra vefat etmişti. Babası onu yurttan sık sık ziyarete geldiğinde ondan daha da nefret etmiş, onu okumasına teşvik etmesine rağmen babasına olan inadı ve nefretinden dolayı okumamıştır. Yakın arkadaşı olan Sadık'ın resim galerisine uğrayarak burada ressamlar için modellik yapmış. Resim sergileri, tiyatro, sinemalara gider ve yaşamını lokantalarda yemek yiyerek bu şekilde yaşamaya devam etmiştir. Babasının onda kadınlar üzerinde bıraktığı etkiyi aşamamakta ve hayatındaki doğru kadını da aramaya devam etmektedir. Resim galerisinden olan Ayşe ile bir beraberliği olmuş fakat bu da devam etmemiştir. Sonrasında yolda yürürken bir şeyler hissettiği bir kıızı arkadan görür, takip ettiği yol boyunca kızın evini bulur ve kıızı daha sonrasında birkaç gün boyunca evinin etrafında dolanarak kızın dikkatini çekmeyi başarır. Bir süre mutlu bir beraberlikleri olur fakat kızın yani Güler'in evlilik ve çocuk hayalleri C. için sıradan ve onun için olmayan bir durum olduğundan ayrılırlar. C. tekrardan gittiği yazlıkta tesadüfen Ayşe ile karşılaşır ve tekrardan denemeye karar verirler. Bu deneme esnasında ilk başlarda mutlu gitse e Ayşe C. nin çocukluk yaşantısını merak eder ve C.'nin babasıyla olan ilişkisini ve C.'nin kadınlara olan bakış açısını daha da net görerek onunla mutlu olamayacağını anlar ve bu ilişkiyi sonlandırır. En sonunda C. bu yaşadığı sorunların çözümünü alkolde bulmak ister (Atılğan, 2019).

Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi: Aylak Adam romanın baş karakteri olan C.'nin çocukluk yaşantısında annesini kaybetmesi ve bu süreçte evde bulunan hizmetlilerle babasının cinsel yakınlıklarına şahit olması ve en sonunda da babasının teyzesine dokunmaya çalıştığını görmesi üzerine babasıyla tartışmaları, bütün çocukluk hayatı boyunca babasına karşı kurmuş olduğu bağlanmanın bu olaylar sebebiyle olumsuz olması, çocukluk yaşantısında hayatına girmiş olan kadınların babasının cinsel olarak kullanıldığını görmesi ve bunun üzerine kadınlara yönelik geliştirdiği olumsuz duygular ve kendisine yönelik olumlu bir benlik algısının oluşturabileceği bir bakım vereninin olmamasının sebebiyle hem kendisine hem de başka insanlara karşı olumsuz düşünce ve duyguların varlığı sebebiyle roman karakteri olan C. Bartholov ve Horowitz'in geliştirmiş olduğu Dörtlü Bağlanma Modelinden

korkulu bağlanma stiliyle eşleşmektedir. Bu bağlanma stiline getirdiği bir durum sonucunda karakter romanın anlatımı boyunca hem aile bireyi olan babasıyla hem de yakın ilişki içerisinde bulunduğu karşı cinsle yakın bir ilişki kurmanın devamlılığını sağlayamamış ve bu durumun sonucunda tekrar aynı olayları yaşamaya devam edip yakın ilişki içerisinde bulunduğu karşı cinste sadece isim değişikliği olmuştur. Bu bağlanma stiline getirmiş olduğu düşünce kalıplarını örnek cümlelerle bu araştırma içerisinde incelenmiştir. Roman karakteri olan C.'nin korkulu bağlanma stiline oluşmaya başladığı yıllar çocukluk yaşantılarına dayanmaktadır ve baş kahramanın geliştirmiş olduğu bu bağlanmanın nedeni romanda okuyuculara yazar tarafından aşağıdaki cümlelerle aktarılmıştır:

...Babasına benzemekten korkuyordu. Çocukluğunda, eski evde sık sık hizmetçi değişirdi. Bazı geceler kesiliveren bağırmlar, fısıltılar, soyma gıcirtıları duyardı. Bir gün mutfakta babasını görmüştü: Kopacak gibi gergin, sırtı kamburlaşmış, arkadan kadının kalçalarına sarılmış. Elindeki bardak düşünce doğruluvermişlerdi. Korkunçtular. Babası yürümüş onu tokatlamıştı. On yaşındaydı. Kadınlığı, erkekliği biliyordu. Eskiden beri, belki teyzesi yüzünden, hep iğrenirdi babasından (Atılğan, 2019; s.8).

"Babamda korkunç bir kadın düşkünlüğü vardı. Onun gibi olmama kararını, bu iğrençlikleri gördükçe vermiş olacağım. Salt onun rahatını kaçırmak için üstlerine giderdim. Tokatlardı beni. Nasıl istiyordum bu dayakları busen! Onlar beni "babayı sevmeme" azabından kurtarıyordu... babam, "— Görürsünüz, adam olmayacak bu çocuk," derdi. Konuşmazdım. Sevinirdim. Babam adamsa ben olmayacaktım. "Büyüyünce bıyık bırakmayacağım" derdim kendi kendime. Ertesi gün daha çok dövüşürdüm. Ötekiler benden yıldılar. Öğretmenler babama yazarlardı. İyi ki okumamı istemiyordu. Yoksa ona inat okumazdım" (Atılğan, 2019; s.88-89).

Roman karakteri olan C.'nin korkulu bağlanma stili, yakın ilişki içerisinde bulunduğu bir diğer roman kahramanı olan Güler'in ise C. Karşı olumlu tutuma sahip olup; kendisine karşı olumsuz tutuma sahip olması saplantılı bağlanma stiline sahip olduğunu göstermektedir. Güler'in kendisine karşı bulunduğu olumsuz benlik algısı ve C.'ye karşı takındığı olumlu duygu ve düşünceler ise aşağıdaki cümlelerde ifade edilmektedir.

- "Açma gözlerini sakın. Açarsan belki yalnız, şişmiş bir burunla iki sıvışık göz göreceksin. Yoksa aldırılmaz mısın? Yoksa seni böyle başkaları da öptü mü?" (Atılğan, 2019; s.54)

- "Viz gelir hepsi. Babam, ev, çocuklar! Hiçbiri gözümde yok. Sen varsın yalnız. Seninim ben. Al beni" (Atılğan, 2019; s.61)

...- "Daha gelemem," demişti, "çekinirim. Evine girince bende oraya uymayan bir şey görürsün de beni sevmezsin diye korkarım." (Atılğan, 2019; s.53).

-Nedenmiş o! Düşünmeden edemem, biliyorsun, seni seviyorum ben. (Atılğan, 2019; s.52)

Roman karakteri olan C.'nin korkulu bağlanma stiline geliştirmiş olduğu hem kendisine karşı hem de çevresindeki diğer bireylere karşı takındığı olumsuz duygu ve düşünceler C.'nin çocukluğundaki bir yaşantıyı hatırlayarak da romanda dile getirmiştir.

-Bakma bana kızım, görüyorsun, hamam oğlanları gibiyim. İş yok bende. Sen o yanındaki gözülüklüye bak." Oysa Güler onun bir yakını olmadığını göstermek istiyordu (Atılğan, 2019; s.37).

-Kızlar benden korkarlardı (Atılğan, 2019; s.37).

Romanın baş karakteri olan C.'nin Güler ile kurmuş olduğu yakın ilişkisi sonucunda Güler, onunla evlenmeyi ve çocuklarının da olmasını isteyerek bir aile kurmak istediğini ifade etmiştir. Ama C.'nin çocukluk yaşantılarının da getirmiş olduğu düşüncelerle aile kurmaya sıcak bakmamakta korkulu bağlanmanın da etkisiyle bu düşüncenin onun için oldukça sıradan bir durum olacağını, aile kurmanın

onlara mutluluk değil sıradanlığın birer parçaları olacaklarını dile getirmiştir ve Güler'den ayrılmanın gerekliliğine karar vererek yakın ilişkilerini sonlandırmıştır.

-Sen neden değilsin? Çevrene bakmıyor musun? En mutlu görünenlerine bile? Bütün bunlar üç oda, bir mutfak, iki çocuk düşü ile başlıyor. Sonra? Haydi bayanlar, baylar! Bu fırsatı kaçırmayın. (Atılgan, 2019; s.56)

-Bunca lüzumsuz eşya vardı da, neden en gereken, bir sigara küllüğü yoktu. Kadınlar da böyleydi. Dünyada gereğinden çok kadın vardı ama, yalnız bir teki yoktu. (Atılgan, 2019; s.69)

-Karı kocalar bile böyle değil mi? Ortak neleri var? Haftanın belli günleri et ete sürtünmekten başka? Gene de dayanıyorlar. Çünkü birlikte yaşama zorunluluğuna inanmışlar. İşte benim onlardan ayrıldığım buna inanmamam. Sıkıntımın da, sevincimin de kaynağı bu. Gücün dayanmaktansa yalnızlığıma kaçırım. Bana tek insan yeter (Atılgan, 2019; s.77)

Tartışma ve Sonuç

Araştırmada Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatındaki seçilen on roman ve roman karakterleri bağlanma stilleri açısından incelenmiştir. İnceleme sonuçları romanların ait olduğu zaman aralığı konusunda kısıtlama getirmiş olup yalnızca anlatılan olaylar üzerinden karakterler hakkında çıkarımda bulunulmuştur. Farklı zaman aralıklarında veya farklı olaylar karşısında hangi tutumları sergileyecekleri bilinemeyecek olup mevcut anlatılar üzerinden genel bir yorumda bulunulmuştur.

Nefes Nefese adlı romanda, özet kısmında da bahsedildiği gibi II. Dünya Savaşı dönemindeki olayların ve karakterlerin yaşamlarının bahsi mevcuttur. Savaş dönemi bireyler üzerinde farklı etkilere ve tepkilere yol açabilir. Bu da karakterlerin duygusal ilişkilerinde normalin dışında tutum geliştirmelerine sebebiyet vermiş olabilir. *Nefes Nefese* kitabındaki bahsi geçen duygusal ilişkilerdeki bağlanma stilleri incelendiğinde: Sabiha, Macit korkulu; Selva saplantılı Rafael'in ise kayıtsız bağlanma stiline örnek oldukları görülmektedir.

Kalp Ağrısı romanında Zeyno ile Hasan karakterleri arasındaki aşk, kendilerinden bağımsız olan ancak onları etkileyen birtakım olaylar çerçevesinde anlatılmıştır. Engel teşkil eden bu olayların söz konusu oluşunun da karakterlerin bağlanma stillerini, kendilerini ifade etme şekillerini etkilemiş olma olasılığı bulunmaktadır. *Kalp Ağrısı* romanında karakterlerin bağlanma stilleri incelendiğinde: Zeyno isimli karakterin kayıtsız; Hasan ve Azize karakterlerinin saplantılı; Doktor Saffet'in güvenli, Dora'nın ise kayıtsız bağlanma stiline örnek olduğu gözlenmektedir.

İçimizdeki Şeytan romanının karakterlerinden Ömer ve Macide henüz tanışıklıklarının üçüncü haftasında mecburen karı-koca gibi birlikte yaşamaya başlamıştır. Bu ani olay neticesinde çok fazla geçim sıkıntısı, çok fazla zorluk yaşamışlardır, çevrelerinden sürekli borç istemişlerdir. Çiftler arasında zorluklarla başa çıkma, birlikte mücadele etme, birbirlerine daha fazla güvenmeleri ve bağlanmaları açısından önemli bir olaydır. Ancak Ömer ve Macide ilişkisinde bu tam tersi olmuş aralarındaki yakınlık gittikçe açılmış ve artık düşüncelerini birbirlerinden saklayıp birbirlerine karşı kayıtsız tutum göstermeye başlamışlardır. Bu nedenle, ani gerçekleşen birlikte yaşama olayı olmasaydı kahramanlarımız daha farklı bir bağlanma stili gösterebilirlerdi. *İçimizdeki Şeytan* romanında Ömer karakteri kayıtsız; Macide karakteri ise güvenli bağlanma stili gösteren karakter olarak yorumlanmıştır.

Çalığışu romanında, Feride Kâmran'ın onu aldattığını öğrenip onunla hiç konuşmadan evden kaçmaktaydı. Ancak Feride evden uzaklaşmayı Kâmran'la ilk etapta yüzleşseydi belki de onu hiç affedemeyecekti. Ancak Feride evden uzaklaşıp öğretmenlik yaptığı yıllarda çok fazla düşünme fırsatıyla birlikte, çok fazla hayat tecrübesi edinip, olgunlaşmıştır. Bu olgunlaşma ve geçen sürede Feride Kâmran'ı kendi içinde affetmiş ve romanın sonunda güvenli bir bağlanma stili kurarak evlenmiştir. Feride karakteri başta kayıtsız bağlanma stili gösterirken daha sonra bu güvenli bağlanmaya

evrilmiştir. Kâmran karakteri ise başlangıçta kayıtsız bağlanma stili gösterirken daha sonra bu güvenli bağlanmaya evrilmiştir.

Masumiyet Müzesi romanında Kemal karakteri saplantılı bağlanma stili özellikleri göstermektedir ve bu stile örnek oluşturacak davranışlardan biri de Füsün'un eşyalarını biriktirmesidir. O dönem içerisinde bu bağlamda ele alınmamış olsa da Kemal'in Obsesif-Kompulsif Bozukluk geliştirme ihtimali ele alındığında bu davranışı bir takıntı hastalığından dolayı yapmış olabileceği göz ardı edilmemelidir. Füsün'un zaman içerisindeki bağlanma stillerinde gözlenen değişim noktasında ise yaş faktörü ön plana çıkmaktadır. Bu açıdan bağlanma stillerine birçok değişkenin etkisi sorgulanabilir. Aynı zamanda romanda karakterlerin yaşam içerisinde deneyimleri ve düşünceleri bağlamında yaşanan gelişmeler ve dönüşümler de ortaya konulmaya çalışılmıştır. *Masumiyet Müzesi* romanındaki Kemal karakteri saplantılı bağlanma stili gösterirken, Füsün karakteri korkulu bağlanma stilinden kayıtsız bağlanma stiline evrilmiştir.

Ağrıdaki Efsanesi romanı içerik bakımından efsane niteliği taşıması dolayısıyla olağanüstü olaylar içerir. Karakterlerin aşkı bu olağanüstü olaylar ve kültürel gelenekler çevresinde gelişir ve abartılı bir dille kaleme alınmıştır. Bağlanma stilleri bakımından incelendiğinde Gülbahar saplantılı; Ahmet ise Kayıtsız bağlanma stili göstermektedir fakat efsane bağlamında incelemek gerekirse aşkı için her mücadeleye katlanan ve özgüven temsili bir karakter olarak karşımıza çıkmakta ve güvenli bağlanma gibi farklı bir bağlanma stilinden söz edilebilmektedir. Bu açıdan romanın efsane niteliği taşıması ve dönemin özellikleri roman karakterlerinin bağlanma stillerini etkileyebilmektedir.

Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi romanında da Fikret'in hasta olması kişiliğinde birtakım değişikliklere yol açmış olabilir. Eğer daha sağlıklı bir haldeyken Nejat ile tanışsalar çok daha farklı bağlanma stili gösterebilirdi. *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*'nde Fikret ve Nejat karakterleri saplantılı; Sait karakterinin ilişkisi güvenli bağlanma stiline örnek gösterilebilir.

Fatih-Harbiye romanı doğu-batı çatışmasının en çok yaşandığı dönemi yansıtır. Bu yüzden de Neriman karakteri dönemin özelliklerini göstermektedir. Kendi kişiliğinin dışına çıkması da döneme bağlı değişiklik göstermiş olabilir. Bu romanın kahramanları olan Neriman ve Şinasi karakterlerinde güvenli bağlanma stili örneği gözenmektedir.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Cumhuriyetin ilk yıllarını anlattığı *Huzur* adlı romanda Mümtaz karakteri, köylerinde çıkan çatışma sonucunda babasını kaybetmiş daha sonrasında annesini kaybetmiş ve yaşadığı bu bireysel ve toplumsal olaylardan psikolojik olarak etkilenmiştir. Karakterimiz dönemin toplumsal sorunlarından etkilenecek yapmış olduğu araştırmalarında kendi var olma çabasını da çözmeye çalışmaktadır. Bu arayış içerisinde Nuran karakteriyle de tanışarak kendi varoluşunu Nuran'da aramaya başlayarak saplantılı bağlanma stili ile eşleşmeye uygun duygu ve davranış kalıpları romanda ifade etmiştir. Eğer Mümtaz savaş dönemi karakteri olmasaydı ve hem annesini hem de babasını erken yaşta savaşın getirmiş olduğu olumsuz ortamda kaybetmeseydi, daha farklı bir bağlanma stili gösterebilirdi. Romanda Mümtaz karakteri saplantılı bağlanma stilinin özelliklerini yansıtırken, yakın ilişki içerisinde bulunduğu Nuran karakteri ise korkulu bağlanma stilinin özelliklerini yansıtmaktadır.

Aylak Adam romanının baş karakteri C.'nin hayatı, annesini küçük yaşta kaybetmesi ile, çocukluğu babasının yanında, babasının yapmış olduğu çapkınlıklar izlemek zorunda kalarak, içinde babasına karşı öfke besleyerek geçmiştir. Annesinin yerine geçen teyzesiyle babasının beraber oluşuna dayanamayarak babasıyla olan bağlarını kopartıp çocukluğunda bakım verenleriyle sağlıklı bir ilişki kuramadığından hem kendine hem çevresindekilere karşı olumsuz tutumlar geliştirmiş ve bütün bunların sonucunda korkulu bağlanma stili sergileyen bir roman karakterine dönüşmüştür. C. karakteri yakın ilişkide bulunduğu kadınlara korkulu bağlanma stilinin özellikleriyle yaklaşırken; Güler karakteri ise C.'ye karşı saplantılı bağlanma stilini yaşayan bir roman kahramanıdır.

Cumhuriyet Dönemi'ne ait, çalışmada örneklem olarak kullanılan romanlar incelendiğinde karakterlerin bazılarının tek bir bağlanma stili örneği gösterdiği, bazılarının ise birden çok bağlanma stili örneği gösterdiği görülmektedir. Bu çeşitliliğin nedeninin, çalışmada örneklem olarak kullanılan Cumhuriyet dönemine ait romanlardaki karakterlerin farklı psikolojik, ilişkisel, ruhsal dinamiklere sahip olmalarının sonucu olduğu söylenebilir. Bazı roman karakterleri, romandaki ilişkilerinde özgüvenli ve bağımsız bir şekilde bağlanma ilişkisi kurarken, bazıları ise birden çok bağlanma stili sergilemektedirler. Karakterler bazen duygusal açıdan bağımlı olabilirken; bazen de kendilerini korumak için duygusal uzaklık sergileyebilmektedirler. Bu çeşitlilik, romanlarda karakterlerin derinlikli ve gerçekçi bir şekilde betimlenmesine katkı sağlamıştır. Yazarlar, okuyuculara farklı karakterlerin psikolojik karmaşıklıklarını göstererek insan doğasının zenginliğini yansıtmayı başarmışlardır. Bu romanlar incelenirken en çok yoğunlaşılan bağlanma stillerinin saplantılı, korkulu ve kaygılı bağlanma stilleri olduğu görülmüştür. Her romanda en az bir karakterimizin olumsuz bağlanma stillerine sahip olduğu görülmektedir. Buna göre; Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında tüm bağlanma stillerine rastlanmakla birlikte tasvir edilen karakterlerin büyük çoğunluğunun saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanma stillerine sahip olduğu görülmektedir. İncelenen romanlarda güvenli bağlanma stiline sahip kahramanımız çok azdır, buda yaşanan zor ve çetin bir sürecin yansımaları olarak yorumlanabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'nde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergede *Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler* başlığı altında açıklanan eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Bu araştırma, herhangi bir etik kurul izni gerektirmemektedir.

Yazarların Katkı Oranı

Makale iki yazarlıdır. 1. yazar %50, 2. yazar %50 oranında makaleye katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu araştırmada, çıkar çatışmasına dair bir durum bulunmamaktadır

Kaynakça

- Ali, S. (2016). *İçimizdeki Şeytan*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Akdağ, S. T. (2011). *Ergenlerin Bağlanma Stilleri ile Ebeveynlerinin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki*. Antalya Akdeniz Üniversitesi.
- Andı, F. (2006). Türk Edebiyatında Roman: Cumhuriyet Devri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 8, 165-202.
- Arslan, E. ve Teze, S. (2016). *Bağlanma Kuramı*. Eğitim ve Psikolojiden Yansımalar (Edt.: Sargın N., Avşaroğlu S. ve Ünal A.) içinde (71). Çizgi Kitapevi.
- Arif, Ö. ve Cihan-Güngör, H. (2012). Yükleme tarzları, bağlanma stilleri ve kişilik özelliklerine göre evlilik uyumu. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 11-24.
- Ateş, F. ve Erdem, R. (2020). Yetişkin Bağlanma Stilinin Örgütsel Açıdan Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 431-447.
- Atılman, Y. (2019). *Aylak Adam*. İstanbul: Can Yayınları.
- Bartholomew, K., and Horowitz, L.M. (1991). Attachment styles among adults: A test of a fourcategory model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.

- Bartholomew, K. and Shaver, P. R., (1998). “Measures of Attachment: Do they converge? (Ed.) J.A. Simpson”, W.S. Rholes Attachment theory and close relationships, GuilfordPress, 25-45.
- Batıgün, A. D. ve Büyüksahin, A. (2008). Aleksitimi: Psikolojik Belirtiler ve Bağlanma Stilleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 11(3), 105-114.
- Berber Çelik, Ç. (2018). Bağlanma Stilleri, Psikolojik İyi Olma ve Sosyal Güvende Hissetme: Aralarındaki İlişki Ne? *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(25), 27-40.
- Collins, N. L. and Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 644-663.
- Çalışır, M. (2009). Yetişkin bağlanma kuramı ve duygulanım düzenleme stratejilerinin depresyonla ilişkisi. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 1(3), 240-255.
- Çavuşoğlu, Z. Ş. (2011). *Bağlanma stilleri evlilik uyumu ve aldatma eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dalgar, G., Civil, F., Savaş, E. ve Şahin, A. (2022). Erken Çocuklukta Bağlanma: John Bowlby ve Mary Ainsworth Açısından İncelenmesi. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 85-92. doi: <https://doi.org/10.53493/avrasyasbd.885024>
- Demirdağ, M. F. (2017). Bağlanma Teorisinin Kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainsworth. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 76-90.
- Durak-Batıgün A. ve Büyüksahin, A. (2008). Alexityhnia. *Psychological Symptoms And Attachment Styles*, 11(3), 105-114.
- Eda, K. A. Y. A. (2021). Bağlanma kuramı çerçevesinde aldatma ve boşanma. *IBAD sosyal bilimler dergisi*, (10), 248-263.
- Edip, H. A. (2019). *Kalp Ağrısı*. İstanbul: Can Yayınları
- Güntekin. R. N. (2014). *Çalığışu*. İstanbul: İnkılap Yayınları
- Güzide S. (2021). *Ölmüş bir kadının evrak-ı metrukesi*. Necati Tonga (haz.). İstanbul: Can Yayınları.
- Hayta, A. (2006). Anneden Allah’a: Bağlanma teorisi ve İslâm’da Allah tasavvuru. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(12), 29-63.
- Hazan, C. (1998). Bağlanma (yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve). *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 31(1). https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000242
- Kaya, E. (2021). Bağlanma Kuramı Çerçevesinde Aldatma ve Boşanma. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 248-263. <https://doi.org/10.21733/ibad.850705>
- Kemal, Y. (1985). *Ağrıdağı Efsanesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö. ve Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve Psikopatoloji. *Psikiyatrik Eğitim ve Güncelleme Dergisi*, 3(2), 321-342. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/115119>
- Kulin, A. (2023). *Nefes Nefese*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Öztürk, S. ve Güzel, O. (2022). Ayşe Kulin’in Nefes Nefese Adlı Romanı ile İngilizce Çevirilerinin Kent Göstergibilimi ve Çeviri Göstergibilimi Odağında Çözümlemesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 869-890.
- Pamuk, O. (2008). *Masumiyet müzesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Safa, Peyami (1999). *Fatih-Harbiye*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- Soysal, A. Ş., Bodur, Ş., İşeri, E., ve Şenol, S. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8(2), 88-99.
- Sümer, N., ve Güngör, D. (1999, Haziran). Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örneklemini Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.
- Şahin, İ. (2018) Rüyasız Edebiyat: Kalp Ağrısı ve Zeyno'nun Oğlu. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 19(19), 171-184.
- Tanpınar, A. H. (1995). *Huzur*. İstanbul: Tercüman Yayıncılık.
- Taştan, Z. ve Erzen, M. A. (2018). Türk Diplomatlarının İnsanlık Mücadelesini Konu Alan Bir Tarihi-Belgesel Roman: Nefes Nefese. *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(2), 137-152.
- Terzi, S. (2014). Romantik İlişkilerde Bağlanma Yaralanmalarına Yol Açan Olaylar: Nitel Bir Çalışma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 99-108.
- Toksöz, İ. ve Kalburan, G. (2018). Evli Bireylerde Bağlanma Stilleri ve Bilişsel Esnekliğin İlişki Doyumuna Etkisi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 4(2), 17-34. <https://dergipark.org.tr/en/pub/aitdergi/issue/43705/536153>
- Tüzün, S. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji. *Düşünen Adam Dergisi*, 19(1), 24-39.
- Üretmen, S. (2003). *Yetişkin Bağlanma Stilleri, Mekana Bağlanma Eğilimi ve Keşfetme Yönelimi Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazıcı Çelebi, G. ve Çelebi, B. (2020). Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle İnternet Bağımlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 37-48. Doi: 10.22466/Acusbd.766234

Extended Abstract

Introduction

In order to be able to examine how the model in which Bartholomew and Horowitz explain the attachment states of individuals is observed behaviorally and which reactions are related to which attachment with concrete narratives, Turkish literature novels written in the Republican period were discussed. The aim of the research also serves in this direction. It is also aimed for individuals to get an idea about which attachment style they have by comparing the behaviors of the novel characters with their own behaviors, and it is also aimed to enable individuals to discover which attachment style they have and to understand themselves. In this research, the psychological resilience of the characters who struggled with psychological and social problems in this period or who were more or less affected by the conditions of the period, and the type of relationship established in the process or result of the close relationship that the novel characters will establish or have established against each other; Based on the "Quadruple Attachment Model" developed by Bartholomew and Horowitz, the attachment type

developed by the novel characters in their emotional relationships is determined and explained according to this quadruple model.

The aim of this research is to examine which attachment style the characters in the novels written within the framework of Turkish literature of the republican period evoke based on the content of their emotional relationships, their perceptions and behaviors towards themselves and other characters. The novels and the novel characters in the study were analyzed within the framework of the "Quadruple Attachment Model" developed by Bartholomew and Horowitz. This model, which was used in the analysis, explains that individuals' positive or negative perceptions of both themselves and other people affect their attachment behaviors. It contains information about the content of attachment styles, which are categorized under four headings: secure, obsessive, indifferent and fearful. In terms of the novel genre, Turkish literature of the Republican period contains the inner lives of individuals, their inner conflicts, their emotions that are phenomena in terms of sociocultural aspects, and their conflicts with other people (Andı, 2006). The treatment of romantic relationships and the psychological fluctuations of the human psyche were also covered in many novels (Aytaç, 1999). The works that emerged in the Republican period, under the title of "social novel", provide insight into the interests, expectations, reactions or aspirations of the individual (Andı, 2006).

Method

Document analysis, one of the descriptive research methods, was preferred as the research model. The sample of the research consists of ten books: Yusuf Atılgan's *The Idle Man*, Ahmet Hamdi Tanpınar's *Huzur*, Sabahattin Ali's *The Devil Inside Us*, Reşat Nuri Güntekin's *Çalıkuşu*, Peyami Safa's *Fatih Harbiye*, Güzide Sabri's *Evrakı Metrukesi Metrukesi of a Woman Who Died*, Orhan Pamuk's *Museum of Innocence*, Yaşar Kemal's *The Legend of Ağrıdağı*, Halide Edip Adivar's *Kalp Ağrısı* and Ayşe Kulin's *Nefes Nefese*.

Conclusions and Discussion

In the novel *Breathless*, as mentioned in the summary section, the events and the lives of the characters during World War II are mentioned. The war period can cause different effects and reactions on individuals. This may have caused the characters to develop abnormal attitudes in their emotional relationships. When the attachment styles in the emotional relationships mentioned in the book *Breathless* are analyzed: Sabiha, Macit are fearful; Selva is obsessive and Rafael is indifferent attachment style.

In the book *Heartache*, the love between Zeyno and Hasan is described within the framework of some events that are independent of them but affect them. It is possible that these events, which constitute obstacles, may have affected the attachment styles of the characters and the way they express themselves. When the attachment styles of the characters in the book *Heartache* are analyzed: It was concluded that the character named Zeyno has an indifferent attachment style; Hasan and Azize have obsessive attachment styles; Dr. Saffet has a secure attachment style and Dora has an indifferent attachment style.

Ömer and Macide, the characters of *The Devil Inside Us*, started to live together as husband and wife in the third week of their acquaintance. As a result of this sudden event, they had a lot of financial difficulties and they had a lot of difficulties in this regard, they constantly asked for loans from their environment. Coping with difficulties and struggling together is an important event for couples to trust each other more and become more attached to each other. However, in the relationship between Ömer and Macide, this was the opposite and the closeness between them became more and more distant and they started to hide their thoughts from each other and became indifferent. Therefore, they could have shown a different attachment style if this sudden event of living together had not happened. In the book

The Devil Inside Us, the character of Ömer is interpreted as an indifferent attachment and the character of Macide as a secure attachment style.

In the novel *Çalığışu*, Feride learns that Kamran is cheating on her and runs away from home without speaking to him. However, if Feride had not run away and confronted Kamran, perhaps she would never have forgiven him. However, Feride ran away and during her years as a teacher, she gained a lot of life experience and matured with many opportunities for reflection. During this maturation and time, Feride forgave Kamran within herself and married him at the end of the book by establishing a secure attachment style. While Feride's character initially shows an indifferent attachment style, this later evolves into secure attachment. The character of Kamuran, on the other hand, initially shows an indifferent attachment style and later evolves into a secure attachment style.

In the novel *The Museum of Innocence*, the character Kemal shows the characteristics of obsessive attachment style and one of the behaviors that exemplifies this style is his collecting Füsün's belongings. Although it was not discussed in this context at the time, when the possibility of Kemal developing Obsessive-Compulsive Disorder is considered, it should not be ignored that he may have done this behavior due to an obsessive disorder.

The novel *The Legend of Ağrıdağı* contains extraordinary events due to its legendary nature in terms of content. The love of the characters develops around these extraordinary events and cultural traditions and is written in an exaggerated language. When analyzed in terms of attachment styles, Gülbahar shows an obsessive attachment style and Ahmet shows an indifferent attachment style. In the novel *Evrak-ı Metrukesi Evrak-ı Metrukesi of a Woman Who Died*, Fikret's illness may have led to some changes in his personality. If he had met Nejat when he was in a healthier state, he might have shown a very different attachment style. The characters of Fikret and Nejat in *The Evrak-ı Metrukesi of a Woman Who Died* show obsessive Sait secure attachment style.

In the novel *Fatih-Harbiye*, it is one of the periods when the east-west conflict is experienced the most. Therefore, the character Neriman shows the characteristics of the period. Going out of her own personality may also have changed depending on the period. Secure attachment style is seen in the characters of Neriman and Şinasi, the protagonists of this novel.

In the novel *Huzur*, in which Ahmet Hamdi Tanpınar describes the first years of the republic, the character Mümtaz is psychologically affected by social events due to the loss of his father as a result of the conflict in his villages and the loss of his mother. He is also trying to solve his own struggle for existence in his researches affected by the social problems of the period. In the novel, while the character Mümtaz shows the characteristics of obsessive attachment style, the character Nuran, with whom he has a close relationship, shows the characteristics of fearful attachment style.

The protagonist of the novel *The Idle Man*, lost his mother at a young age and had to watch his father's philandering with his father during his childhood by harboring anger against his father. Unable to bear the fact that his father was together with his aunt, who replaced his mother, he broke his ties with his father and realized fearful attachment as a result of his negative attitudes towards both himself and those around him because he could not establish a healthy relationship with his caregivers in his childhood. When all these novels written in the Republican Era are analyzed, it is seen that some of the characters show a single attachment style while others show multiple attachment styles. This diversity indicates that the characters in the literature of the Republican Era have different psychological, relational and spiritual dynamics. Some characters form attachments in a self-confident and independent way, and can maintain their relationships without showing dependence on others while expressing themselves. On the other hand, some characters exhibit multiple attachment styles. Sometimes they may be emotionally dependent, while other times they create emotional distance to protect themselves. This

diversity has contributed to the in-depth and realistic portrayal of characters in novels. By showing readers the psychological complexities of different characters, the authors have succeeded in reflecting the richness of human nature. While analyzing these books, it was observed that the most common attachment styles were obsessive, fearful and anxious attachment styles. It is seen that at least one character in each book has negative attachment styles. Accordingly, all attachment styles were included in the Turkish Literature of the Republican Period, but it is seen that the vast majority of the characters depicted have obsessive, fearful and indifferent attachment styles. In the novels analyzed, there are very few heroes with secure attachment styles, which can be interpreted as the reflections of a difficult and difficult process.